Ազգ
Azg armenian daily
18 ՄԱՐՏ 1997 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ # 50 (1304)

Հեյդար Ալիեւը երկրորդ անգամ դիմեց Բորիս Ելցինին

17 ՄԱՐՏ, «ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ». AP գործակալությունը հաղորդեց, թե Ադրբեջանի նախագահ Հեյդար Ալիեւը դիմել է Ռուսաստանի նախագահ Բորիս Ելցինին Ռուսաստանից Հայաստան զենքի անօրինական տեղափոխումների դեմ միջոցներ կիրառելու եւ արդեն տեղափոխվածը հետ ստանալու առաջարկով: Նամակն Ալիեւն ուղարկել է մարտի 14-ին: Հաջորդ օրը Ադրբեջանի կառավարությունը միջազգային փորձագետներին դիմել է Հայաստանի զինանոցները ստուգելու խնդրանքով: Հանրապետության արտգործնախարար Հասան Հասանովը 10 պետությունների դեսպանների հանդիպման ժամանակ ասել է, թե Հայաստանի սպառազենը կարող է գերազանցել Եվրոպայում ցամաքային սպառազինությունների մասին պայմանագրով նախատեսվածի սահմանը: Ադրբեջանի նախագահի մամուլի ծառայությունը հաղորդեց, որ վերջին 10 օրվա ընթացքում Ալիեւը երկրորդ անգամ է դիմում Բորիս Ելցինին:

ԵՐԵՎԱՆ

Վերջապես ո՞վ կլինի նոր վարչապետը

Ձգձգումը առաջ է բերում անտարբերության մթնոլորտ

ՎԻԳԵՆ ԱՍԱՏՐՅԱՆ

Մեր լրագրողներն ու քաղաքական գործիչները կանխագուշակումներ են անում, թե ով կլինի Հայաստանի վեցերորդ վարչապետը. իշխանությունները շարունակում են համառել նշանակման հարցում: Իհարկե, տվյալ դեպքում իշխանություն ասելով նկատի ունենք ՀՀ նախագահին, որը մարտի 13-15-ը անցկացրեց խորհրդատվական հանդիպումներ, բայց երկուշաբթի օրը այդպես էլ վերջնական հայտարարի չբերեց անցկացված խորհրդակցությունների արդյունքները: Դա վկայեց նաեւ մամուլի քարտուղար Լեւոն Զուրաբյանի բրիֆինգը, որի ընթացքում լրագրողների համար թերեւս միակ կոնկրետ բացահայտումն այն էր, որ «Շամիրամի» ներկայացուցիչները վարչապետի պաշտոնում առաջարկել են Վանո Սիրադեղյանի թեկնածությունը:

Ըստ Զուրաբյանի, նախագահը հանդիպումների ընթացքում հիմնականում լսողի դերում էր, քանի որ փորձել է պարզել տարբեր քաղաքական հոսանքների կարծիքը: Իսկ առաջարկված տարբերույթ տեսակետները բաժանվել են երեք խմբի. առաջին վարչապետը պետք է լինի ճանաչված քաղաքական դեմք, որը «պատասխանատվություն ստանձնելու պատրաստակամ լուրջ քաղաքական հենարան ունի»: Երկրորդը «տեխնոկրատ» վարչապետի տարբերակն է, իսկ երրորդը ընդդիմադիր ճամբարի ներկայացուցչի: Ի դեպ, «Հանրապետություն» միավորումն ու «Բարեփոխումներ» խմբակցությունը առաջին տարբերակին են աջակցել: «Ափսոսանք է հարուցում այն հանգամանքը, որ խորհրդարանում ներկայացված մեկ խմբակցություն ԱԺՄ-ն հրաժարվեց քաղաքական երկխոսության ընդունված հնարավորությունից», ասաց մամուլի քարտուղարը, միաժամանակ նշելով, որ ընդդիմության մյուս ուժերի հետ հանդիպումներում խոսակցությունը չի սահմանափակվել միայն նոր վարչապետի նշանակմամբ: Այդ իսկ պատճառով նա ԱԺՄ-ի պաշտոնաբանությունը գոհացուցիչ չհամարեց, նշելով, օրինակ, որ կոմունիստները պահանջել են փոխել Սահմանադրությունը, մեծացնել վարչապետի լիազորությունները ու ԱԺ-ի վերահսկողական ֆունկցիան: Իսկ Պ. Հայրիկյանը պահանջել է արտահերթ խորհրդարանական ընտրություններ անցկացնել, նշելով, որ ով էլ լինի վարչապետ, չի կարող արդյունավետ աշխատել ներկա խորհրդարանի հետ:

Արդյո՞ք նախագահի կարծիքը փոփոխություն կրել է մեր հարցին: Զուրաբյանը պատասխանեց, որ վաղաժամկետ խորհրդարանական ընտրությունների խնդիրն այս պահին նախագահի համար այժմեական չէ: Իսկ մեր այն հարցին, թե ինչո՞ւ չի հանդիպել նախագահը դաշնակցության ներկայացուցիչների հետ, մամուլի խոսնակը կրկին պատասխանեց, որ նախագահը հանդիպել է միայն խորհրդարանական խմբակցությունների հետ, իսկ Դաշնակցությունը որպես քաղաքական ուժ ներկայացված չի խորհրդարանում: Թեեւ չմոռացավ նշել, որ Ռուբեն Հակոբյանը որպես անհատ պատգամավոր կարող էր հանդիպել նախագահի հետ:

Պատասխանելով այլ հարցի, թե Արմեն Սարգսյանը ապաքինումից հետո կրկին կստանձնի՞ Մեծ Բրիտանիայում դեսպանի պարտականությունները, Զուրաբյանը նշեց, որ նա կվերադառնա Հայաստան:

Թե երբ նախագահը կհրապարակի նոր վարչապետի անունը, Զուրաբյանը մեր այս հարցին ընդհանուր պատասխան տվեց. «Մի քանի օրից»: Բնական է, որ նախագահն արդեն կողմնորոշվել է, թե ում է նշանակելու: Բայց ավելի կարեւոր է այն հանգամանքը, որ նոր վարչապետի նշանակման ձգձգումը արդեն ձանձրացրել է հասարակական կարծիքը: Միայն անկանխատեսելի նշանակումը կարող է նոր ցնցում առաջ բերել, իսկ հրապարակում եղած անունների տեղ տալու դեպքում դժվար թե շարունակվեն վարչապետ Արմեն Սարգսյանի բարեփոխումները:

Ի դեպ, վերջինիս առողջական վիճակի մասին պաշտոնական հաղորդագրությունները մեկ շաբաթ է դադարեցվել են, թեեւ առ այսօր Արմեն Սարգսյանի հրաժարականը դեռեւս ընդունված չէ:

ՄՈՍԿՎԱ

ԱՊՀ գագաթաժողովը մարտի 27-ին

ԲԱՔՈՒ, 17 ՄԱՐՏ, ՆՈՅԱՆ ՏԱՊԱՆ-ANS-PRESS: ԱՊՀ պետությունների ղեկավարների խորհրդի նիստը նախատեսված է անցկացնել մարտի 27-ին: Նախկինի պես պետությունների ղեկավարների ուշադրության կենտրոնում է մնում Համագործակցության 1997 թ. ինտեգրացիոն զարգացման հայեցակարգի քննարկումը, որին կառավարության ղեկավարների վերջին նիստի ընթացքում չեն միացել Ադրբեջանը, Վրաստանը, Թուրքմենստանը եւ Ուզբեկստանը: Ըստ ANS-press գործակալության հաղորդման, ենթադրվում է, որ Ադրբեջանը հերթական անգամ կբարձրացնի ղարաբաղյան հակամարտության կարգավորմանն ուղղված բանակցային գործընթացի ինտենսիֆիկացման հարցը, ինչպես նաեւ Հայաստանին ռուսական սպառազինության ոչ վաղուցվա մատակարարումների խնդիրը: Բացի այդ, պետությունների ղեկավարները կստորագրեն տնտեսական համաձայնությունների մի փաթեթ, որի մեջ մտնում են արտոնագրային գործունեության, մաքսային վերահսկողության, անդրսահմանային ջրային օբյեկտների ռացիոնալ օգտագործման պայմանակարգի մասին պայմանագրերը, ինչպես նաեւ բժշկության ոլորտում համագործակցության մասին համաձայնագիրը:

Ռուսաստանում նոր կառավարություն

17 ՄԱՐՏ, DW, «ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ», VOA: Ռուսաստանի կառավարության վերափոխման ընթացքում երկրի մեկ այլ առաջին փոխվարչապետ նշանակվեց բարեփոխումների կողմնակից, Նիժնի Նովգորոդի նահանգապետ Բորիս Նեմցովը (նկարում): Նախագահ Բորիս Ելցինի հետ հանդիպման ժամանակ 37-ամյա Նեմցովն ընդունեց պետության ղեկավարի առաջարկը: Մինչ այժմ առաջին փոխվարչապետ էր միայն Անատոլի Չուբայսը, որը զբաղվելու է տնտեսական հարցերով, իսկ Նեմցովը կզբաղվի սոցիալական հարցերով, եւ այսպես կոչված բնական մենաշնորհներով: Հայտնվում է, որ Բորիս Նեմցովը համաձայնվել է ստանձնել առաջին փոխվարչապետի պաշտոնը պայմանով, որ իրեն հնարավորություն տրվի մշտական կապ պահպանել նախագահ Ելցինի հետ եւ որ 2 տարով պահպանվի նահանգապետի իր պաշտոնը: Նույն օրը, Յակով Ուրինսոնը եւ Ալֆրեդ Կոխը նշանակվեցին փոխվարչապետներ՝ էկոնոմիկայի եւ սեփականաշնորհման հարցերով, ըստ վերջին հաղորդագրության, Ռուսաստանում կազմավորվեց նոր կառավարություն. «ես վճռականորեն եմ տրամադրված եւ կիսատ վճիռների համաձայն չեմ», լրագրողների հետ հանդիպման ժամանակ հայտարարեց Բորիս Ելցինը: Անատոլի Չուբայսն «ուժեղ քայլ» անվանեց Բորիս Նեմցովի նշանակումը առաջին փոխվարչապետի պաշտոնում: Չուբայսը նոր կառավարությունում կհամատեղի առաջին փոխվարչապետի եւ ֆինանսների նախարարի պաշտոնները: Փոխվարչապետների պաշտոններ մասնավորապես կստանձնեն նաեւ Վլադիմիր Բուլգակը եւ Սամարայի քաղաքագլուխ Օլեգ Սիսուեւը: Այսպիսով, իշխանության գլուխ եկան Չուբայսի թիմակիցները, եւ Չեռնոմիրդինը հայտնվեց ստվերում:

Ելցին-Քլինթոն հանդիպումը հետաձգվում է մեկ օրով

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 17 ՄԱՐՏ, ՆՏ: Բորիս Ելցինի եւ Բիլ Քլինթոնի միջեւ մարտի 19-ին Հելսինկիում կայանալիք հանդիպումը հետաձգվում է մեկ օրով նախագահ Քլինթոնի ոտքի վիրահատությունից հետո նրա ապաքինման անհրաժեշտության պատճառաբանությամբ:

Մարտի 17-ին նշանակված Ռուսաստանի արտգործնախարար Եվգենի Պրիմակովի հետ նախագահ Քլինթոնի հանդիպումը, սակայն, կայանալու է: Սպիտակ Տան մամուլի քարտուղար Մայք Մակկարին ասել է, որ Քլինթոնը Պրիմակովի հետ հանդիպման ժամանակ կրկին փորձելու է հարթել ՆԱՏՕ-ի ընդլայնման շուրջ երկու երկրների միջեւ առկա տարաձայնությունները:

Մակկարին ասել է. «Մենք շարունակում ենք պնդել, որ ընդլայնված ՆԱՏՕ-ի խնդրով մեր շահերը համընկնում են անբաժան խաղաղ եվրոպական մայրցամաքի շահերին, որոնք, մեր կարծիքով, ներկայացնում են նաեւ Ռուսաստանի Դաշնության շահերը: Նախագահ Քլինտոնը պատրաստ է նախագահ Բորիս Ելցինի հետ ուղղակիորեն շոշափել այս հարցը»:

Եվգենի Պրիմակովը Վաշինգտոնում է գտնվում այդ գագաթաժողովը կազմակերպելու նպատակով եւ արդեն հանդիպել է պետքարտուղար Մադլեն Օլբրայթի եւ պաշտպանության նախարար Ուիլյամ Կոհենի հետ:

Օլբրայթի հետ հանդիպման հիմնական նյութը եղել է ՆԱՏՕ-ի ընդլայնման հարցը:

ԲԱՔՈՒ

Յըլմազը գործարարների մեծ պատվիրակություն է բերելու Բաքու

ԲԱՔՈՒ, 17 ՄԱՐՏ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Մարտի 24-ին Բաքու կժամանի Թուրքիայի արտաքին հարցերով պետական նախարար Յըլմազը՝ մեծ պատվիրակության ուղեկցությամբ, որը հիմնականում բաղկացած կլինի գործարար մարդկանցից: Այցը կտեւի մինչեւ մարտի 27-ը: Յըլմազը կմասնակցի «Համատեղ կապիտալ ներդրումներ եւ գործարար հնարավորություններ» թեմայով սեմինարին, ինչպես նաեւ կունենա տարբեր հանդիպումներ:

Ադրբեջանում ավտոբուսի վթարից՝ 46 զոհ

17 ՄԱՐՏ, «ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ»: Թուրան ադրբեջանական լրատվական գործակալության հաղորդագրության համաձայն, այսօր Ադրբեջանում տեղի ունեցած ծանր ճանապարհային աղետի հետեւանքով զոհվեց առնվազն 46 մարդ, այդ թվում 12 երեխա, եւ վիրավորվեց 9 մարդ: Վթարը պատահեց մայրաքաղաք Բաքվից 430 կմ հեռավորության վրա գտնվող Թովուզչայ գետի շրջանում: Թուրանը հաղորդեց, որ գետի վրա գցած կամրջով երթեւեկող ավտոբուսն արգելակների անսարքության պատճառով 15 մ բարձրությունից ընկել է գետը: Ըստ Թուրանի, ավտոբուսի ուղեւորների մեծամասնությունը Վրաստանում բնակվող ադրբեջանցիներ էին, որոնք Բաքվից մեկնում էին Բոլնիսի ավան:

ՄԻՋՊԵՏԱԿԱՆ

Իրան-Հայաստան-Թուրքմենստան եռակողմը՝ Երեւանում

ԵՐԵՎԱՆ, 17 ՄԱՐՏ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Մարտի 17-ին Հայաստանի արտաքին գործերի նախարարի տեղակալ Սերգեյ Մանասարյանն ընդունեց փորձագետների մակարդակով Իրան-Հայաստան-Թուրքմենստան եռակողմ հանդիպմանը մասնակցելու նպատակով Հայաստան ժամանած Իրանի Իսլամական Հանրապետության փոխարտգործնախարար պարոն Վայեզիի գլխավորած պատվիրակությանը:

ԱԳՆ հասարակայնության եւ մամուլի հետ հարաբերությունների վարչության համաձայն, կողմերը կարծիքներ են փոխանակել Իրանի փոխնախագահ պարոն Հաբիբիի այցից հետո գործնական փուլում գտնվող հայ-իրանական ծրագրերի իրականացմանը խոչընդոտող խնդիրների լուծման ուղիների վերաբերյալ: Երկկողմ հարաբերությունների շրջանակում նշվել է մշակույթի եւ սպորտի բնագավառներում համագործակցության բարձր մակարդակը, ինչպես նաեւ կարեւորվել են ՀՀ նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի Իրան նախատեսվող այցի կազմակերպման աշխատանքներն ու այդ այցի ընթացքում ստորագրվելիք պայմանագրերի ամբողջական փաթեթի կազմման ուղղված աշխատանքների համակարգումը:

Տարածաշրջանային խնդիրների վերաբերյալ կողմերն ընդգծել են միջազգային կառույցներում պատվիրակությունների համագործակցության, տեսակետների փոխանակման եւ խորհրդակցությունների անցկացման շարունակման անհրաժեշտությունը, ինչպես նաեւ ներկայացրել են արդյունաբերության, առեւտրի, առողջապահության, զբոսաշրջության, տրանսպորտի, էներգետիկայի եւ գիտության բնագավառներում եռակողմ համագործակցության ընդլայնման իրենց առաջարկները:

Երեկվանից Երեւան կժամանի նաեւ Թուրքմենստանի պատվիրակությունը, որից հետո տեղի կունենա եռակողմ բանակցությունների առաջին փուլը:

digitised by A.R.A.R.@

ԵՐԵՎԱՆ

Ազգային ժողովը քննարկեց հարկային օրենքի նախագիծը

Երեկ Հայաստանի Ազգային ժողովը մարտի 17-19-ի եռօրյա նիստերի օրակարգում ընդգրկեց 8 հարց, միաժամանակ 2 ամսով հետաձգելով ներկայացված 5 օրինագիծ, այդ թվում հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին օրինագիծը: Պատգամավորները սկսեցին Հայաստանի Հանրապետությունում հարկերի մասին օրենքի նախագծի քննարկումից: Նախագիծը կառավարության կողմից ներկայացրեց հարկային տեսչության պետ Արտաշես Թումանյանը: Ըստ նախագծի, Հայաստանում սահմանվում են հետեւյալ հարկերը. շահութահարկ, եկամտահարկ, ակցիզային հարկ, ավելացված արժեքի հարկ, գույքահարկ, հողի հարկ, ճանապարհային հարկ, բնապահպանական հարկ, սոցիալական հարկ: Արտաշես Թումանյանը տեղեկացրեց, թե հանձնաժողովում քննարկումների ընթացքում ամենամեծ վեճը հարուցեց 30-րդ հոդվածը: Նախագծում այդ հոդվածը ձեւակերպված էր հետեւյալ կերպ. «Հարկային պարտավորությունների գծով սահմանված ժամկետներում չմուծված գումարները հարկային մարմինների կողմից ենթակա են գանձման ֆիզիկական անձանցից (այդ թվում անհատական (ընտանեկան) ձեռնարկությունների սեփականատերերից)՝ դատական կարգով, իսկ մյուս հարկ վճարողներից՝ անվիճելի կարգով:

Հարկային պարտավորությունները սահմանված ժամկետներում (լրիվ կամ մասնակի) չկատարելու դեպքում հարկային մարմինները հարկ վճարողների՝ ՀՀ-ում գտնվող բանկային հաշիվներից անվիճելի կարգով գանձելու վերաբերյալ պահանջագիր են ներկայացնում 30 օրվա ընթացքում: Վճարումը 60 օրից ավելի ուշացնելու եւ հարկ վճարողների՝ ՀՀ-ում գտնվող բանկային հաշիվներում դրամական միջոցների բացակայության դեպքում հարկային մարմինների կողմից բռնագանձումը դատական կարգով տարածվում է հարկ վճարողի այլ գույքի վրա»:

Ու թեեւ 16 պատգամավոր հերթագրվեց հարցեր տալու նպատակով, սակայն քննարկումն անցավ կիսադատարկ դահլիճում:

Այսօր կշարունակվի օրինագծի քննարկումը: Դրա ընդունումից հետո, պատգամավորները կքննարկեն «Մաքսատուրքերի դրույքաչափերի մասին», «Մաքսային սակագնի մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու եւ ավելացված արժեքի հարկի մասին օրինագծերը: Ա. Հ.

ՄԻՋՊԵՏԱԿԱՆ

Շարունակվում է ՀՀ ԱԳ նախարարի այցը Հորդանան

ԵՐԵՎԱՆ, 17 ՄԱՐՏ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Այցով Հորդանանում գտնվող ՀՀ ԱԳ նախարար Ալեքսանդր Արզումանյանը մարտի 15-ին հանդիպում է ունեցել Հորդանանի Հաշիմյան Թագավորության վարչապետ Աբդ ալ-Կադիր ալ-Քաբարիթի հետ: Քննարկվել են տարածաշրջանային խնդիրներ, ԼՂ հակամարտության կարգավորմանն ուղղված միջազգային նախաձեռնությունները: Պրն Արզումանյանը շեշտել է, որ ԼՂ հակամարտությունը կրոնական երանգ չունի, եւ հույս է հայտնել, որ Հորդանանը ջանք կգործադրի իսլամական երկրների միջավայրում իրական վիճակը պարզաբանելու ուղղությամբ: Հորդանանի վարչապետը խոստացել է աջակցություն ցուցաբերել այդ խնդրում: ՀՀ արտգործնախարարը ներկայացրել է Հայաստանում տեղի ունեցող տնտեսական բարեփոխումների գործընթացը՝ կարեւորելով, մասնավորապես, սեփականաշնորհումն ու բանկային համակարգին առնչվող խնդիրները: Նա ներկայացրել է նաեւ Հայաստանի հարաբերությունները հարեւան եւ ԱՊՀ երկրների հետ՝ կարեւորելով ՀՀ եւ ՌԴ համագործակցությունը:

Հանդիպման վերջում կողմերը քննարկել են հայ-հորդանանյան համագործակցության հնարավորությունները:

ՀՀ ԱԳՆ հասարակայնության եւ մամուլի հետ հարաբերությունների վարչությունից հայտնում են, որ նույն օրը Նորին արքայական մեծություն Հուսեյն թագավորի պալատում կայացել է ՀՀ արտգործնախարար Արզումանյանի եւ արքայական դիվանի նախագահ դոկտոր Աուն ալ-Խասաունայի հանդիպումը: Կողմերը քննարկել են իրավիճակը տարածաշրջանում, արաբա-իսրայելյան բանակցությունների ընթացքը, ԼՂ հիմնահարցի խաղաղ լուծման հնարավոր ուղիները, ինչպես նաեւ երկկողմ հարաբերությունների զարգացման հեռանկարները: ՀՀ արտգործնախարարն իր մտահոգությունն է հայտնել այն կապակցությամբ, որ Ադրբեջանը փորձում է ԼՂ հակամարտությանը տալ կրոնական երանգ այն դեպքում, երբ հայերը դարերով ապրել են մահմեդական ժողովուրդների հետ եւ հոյակապ հարաբերություններ ունեցել նրանց հետ: Ներկայացնելով Հայաստանում տեղի ունեցող բարեփոխումները, պրն Արզումանյանը հույս է հայտնել, որ Հորդանանի գործարար շրջանակները հետաքրքրություն կցուցաբերեն ներդրումներ կատարելու գործում:

Հորդանանի Հաշիմյան Թագավորության արտգործնախարարությունում մարտի 16-ին ՀՀ արտգործնախարար Ալեքսանդր Արզումանյանը եւ ՀՀԹ արտգործնախարար դոկտոր Քամել Նասերը ստորագրել են «Արձանագրություն ՀՀ ԱԳՆ եւ ՀՀԹ ԱԳՆ միջեւ խորհրդակցություններ անցկացնելու մասին» եւ «Արձանագրություն ՀՀ եւ ՀՀԹ կառավարությունների միջեւ մտադրությունների մասին»:

ՀԱՄԱՌՈՏ

Հայաստանում գրանցվել է սոցիալ-ժողովրդավարական կուսակցություն

ԵՐԵՎԱՆ, 17 ՄԱՐՏ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Ինչպես հայտնի դարձավ «Նոյյան տապան» գործակալությանը, մարտի 14-ին ՀՀ արդարադատության նախարարության կոլեգիայի որոշմամբ գրանցվել է Հայաստանի սոցիալ-ժողովրդավարական կուսակցությունը: Կուսակցության նախագահն է Արամ Մարտիրոսյանը:

Դրամի տատանումը չունի կոնկրետ հիմնավորվածություն

ԵՐԵՎԱՆ, 17 ՄԱՐՏ, ՓԱՍՏ: Վերջին օրերին հանրապետության ֆինանսական շուկայում դրամի կտրուկ արժեզրկումը ամերիկյան դոլարի նկատմամբ չուներ կոնկրետ հիմնավորվածություն: Համաձայն ՀՀ ԿԲ դրամավարկային քաղաքականության վարչության պետ Ա. Ղարիբյանի, այդ է վկայում նաեւ այն, որ Կենտրոնական բանկի միջբանկային շուկայում այդ օրերին դոլարի առաջարկը համապատասխանել է 475-480 դրամի, բայց պահանջարկ չի եղել: Այնուամենայնիվ, ըստ Ա. Ղարիբյանի, դրամի վերջին տատանումները մեկ անգամ եւս վկայում են տնտեսության մեջ առկա չլուծված հիմնախնդիրների մասին:

ԵՐԿԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ

Պարույր Հայրիկյան. Նախագահը լուրջ ընդունեց մեր դիրքորոշումը

Վարչապետի նշանակման առնչությամբ ԱԺ-ում ներկայացված կուսակցությունների հետ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի նախաձեռնած խորհրդակցություններին ԱԻՄ-ի պատգամավորական խմբակցության մասնակցությունը, երբ վերջինիս դաշնակից ԱԺՄ-ն մերժել էր բանակցությունները, միանշանակ չի ընկալվել հասարակության որոշ շրջանակներում: Ուստի ԱԻՄ-ի նախագահ Պարույր Հայրիկյանին խնդրեցինք մեկնաբանել նշված փաստը եւ մանրամասնել հանրապետության նախագահի հետ երկխոսությունը:

«Դաշինքի կազմակերպությունների հետ քննարկում եւ լուծում ենք մեր համաձայնության շրջանակներում եղած խնդիրները, մնացյալ հարցերում յուրաքանչյուր կազմակերպություն եւ քաղաքական գործիչ իրավասու է գործելու իր սկզբունքների շրջանակում: Որ դաշինքի կազմակերպություններից մեկն անօրինականորեն կասեցված լինելու պատճառով զրկված է իր տեսակետները ներկայացնելու հնարավորությունից, որոշ իմաստով կաշկանդում է մեզ, սակայն ոչ այնքան, որ ասենք. «Երբ դաշնակցությունը փակել եք, մեզ էլ փակեք»: Դա փորձում ենք փոխհատուցել իշխանական կառույցների հետ շփումների ընթացքում մշտապես նշելով այդ (ապօրինի կասեցման - Լ. Պ.) հանգամանքը: Ինչ վերաբերում է նախագահի նախաձեռնությանն արձագանքելուն, ապա դա մտավոր, քաղաքական պատրաստվածության, սկզբունքայնության, վերջապես խառնվածքի խնդիր էր. կարելի էր ընդհանրապես չարձագանքել, արձագանքել մակերեսային կամ ավելի խորը՝ օգտագործելով քաղաքական պարտավորությունն իրացնելու հնարավորությունը: ԱԺՄ-ն գնացել է հեռախոսային, մենք ուղիղ հանդիպման, որի ելակետը ԱԻՄ-ի հետեւյալ սկզբունքն է՝ «վերցնել» հայ մարդու մեկնած ձեռքը, տվյալ դեպքում հանրապետության նախագահի, սակայն ոչ երբեք մեզ ուրանալու ճանապարհով:

Դաշինքի մյուս կուսակցությունները հրավիրված չէին, սակայն վստահ եմ, որ հրավիրվելու դեպքում չէին անի որեւէ բան, որ ստվերեր նրանց սկզբունքայնությունը եւ ասելու էին այն, ինչ նախագահին ասել ենք մենք: Այն է՝ Հայաստանի ներկա իրավիճակում նոր վարչապետի անձը էական չէ, եթե ամրագրված չէ համալիր միջոցառումներով նոր Սահմանադրության ընդունում, Ազգային ժողովի, գործադիր մարմինների արտահերթ ընտրություններ: Չաշխատող, ապօրինի ընտրված խորհրդարանի պայմաններում, որ պետք է հակակշռեր գործադիր իշխանությանը, լավ վարչապետն անգամ շատ արագ կորակազրկվի, իսկ վատը պարզապես իր տեղում կզգա իրեն», ասաց պարոն Հայրիկյանը:

Տեր-Պետրոսյանի հետ կոնկրետ թեկնածության հանդիպման ընթացքում չի քննարկվել, փոխարենը ԱԻՄ-ի խմբակցությունն արծարծել է վարչապետի եւ նախագահի համատեղման խնդիրը, որին, ըստ Հայրիկյանի, նախագահն առավել քան երբեւէ պատրաստ է, քանզի փոխարինելով Արմեն Սարգսյանին, անձամբ համոզվել է դրա նպատակահարմարության: Սակայն գոյություն ունի Սահմանադրություն եւ նախագահ-վարչապետ համատեղումն ապագայի խնդիր է: ԱԻՄ-ի նախագահի տպավորությամբ խոսակցությունը շատ լուրջ էր, եթե նախկինում որոշ թերահավատություն կար իրենց առաջարկների նկատմամբ, ապա այս անգամ «մտախոհություն եւ ընկալում է եղել»: «Ազգային ժողովի վերընտրությունը չէի ասի ընդունվեց, բայց ընկալվեց ամենայն լրջությամբ: Մեր սկզբունքն է համոզել մեր զրուցակիցներին, այս դեպքում նախագահին: Իսկ համոզելու փորձ մենք ունենք. անձամբ ես նախկինում նրան ասել եմ իմ կարծիքը նախագահի պաշտոնի հիմնադրման եւ ուղիղ ընտրության, Ազգային բանակի, Սահմանադրության վերաբերյալ, եւ չեմ կարծում, թե ավելորդ աշխատանք եմ արել»:

Այն հարցին, թերի չէ՞ր արդյոք հասարակական կարծիքը շոշափելու նախագահի փորձը, քանզի ԱԺ ներկայիս կազմը չի արտահայտում հասարակության մեջ առկա տրամադրությունները, պրն Հայրիկյանը պատասխանեց. նախագահն, ինչպես միշտ, հավատարիմ է ինքն իրեն. գտնում է, որ Ազգային ժողովն օրինական ընտրության արդյունք է, եւ Ազգային ժողովում ներկայացված են երկրի հիմնական քաղաքական ուժերը: «Սակայն եթե նույնիսկ այդպես լիներ, ապա, քանի որ նախագահը հանդիպել է առանձին անհատների հետ, ճիշտ կլիներ, եթե լսեր նաեւ ՀԴԿ նախագահ Արամ Սարգսյանի, ՍԻՄ նախագահ Հրանտ Խաչատրյանի կարծիքները: Եթե դաշնակցության՝ իր իսկ կասեցրած կուսակցության պարագայում բարդույթի խնդիր ունի, ապա այս դեպքում խանգարող ոչինչ չկար: Մենք նշեցինք, որ նոր խորհրդարանի ընտրությունը ազգային վստահության մթնոլորտի ստեղծման էական քայլերից է եւ մեր դիրքորոշումը նաեւ դաշինքի անդամ-կազմակերպությունների, մասնավորապես դաշնակցության մոտեցումների արտահայտությունն է: Քանի որ Սահմանադրությունը ոչ միայն պահանջում է պրոֆեսիոնալ խորհրդարան, այլեւ թույլ է տալիս լուծարել եւ ընդունել նորը, տրամաբանական կլիներ, եթե նախագահն արագացներ այդ գործընթացը», ասաց ԱԻՄ-ի նախագահը:

ԼԻԼԻԹ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

Ըստ Ռումինիայի նախագահի՝ հայ-ռումինական հարաբերությունները ունեն ռազմավարական նշանակություն

ՍԴ-ի նախագահն ամփոփում է Ռումինիա կատարած այցելության արդյունքները

Ռումինիայի ՍԴ նախագահի հրավերով մարտի 9-13-ը պաշտոնական այցով Ռումինիայում էր գտնվում ՀՀ ՍԴ-ի նախագահ Գագիկ Հարությունյանը: Այս առթիվ էր երեկ ՍԴ-ում հրավիրված մամուլի ասուլիսը, որտեղ ներկայացվեցին այցելության ընթացքում քննարկված հարցերի մանրամասները: ՍԴ-ի նախագահը նշեց, որ Ռումինիային նախորդել են եւս երկու այցելություններ Միացյալ Նահանգներ եւ Վենետիկ:

ՍԴ-ի նախագահը Ամերիկայի հայկական համագումարի հրավերով մասնակցել է հայկական համագումարի հիմնադրման 25-ամյակին նվիրված միջոցառումներին եւ Եվրախորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովի հրավերով հանձնաժողովի հերթական նիստին: Անդրադառնալով Ռումինիա կատարած այցելությանը, նա նշեց, որ բացի ՍԴ-ների համագործակցության շրջանակներից, քննարկվել են հայ-ռումինական միջպետական համագործակցության ներկա վիճակին առնչվող հարցեր: ՍԴ-ի նախագահը հանդիպել է Ռումինիայի նախագահ Էմիլ Կոնստանտինեսկուի, սենատի նախագահ Պետրե Ռոմանի, վարչապետ Վիկտոր Չեորբայի, արտգործնախարար Ադրիան Սեւերինի, արտաքին հետախուզության նախարար Ի. Տալպեշի, ՍԴ նախագահի եւ անդամների, արդարադատության նախարարի, խորհրդարանի վերին պալատի սենատի փոխնախագահի հետ, որի ընթացքում քննարկվել են հայ-ռումինական հետագա համագործակցության, ՍԴ-ների երկկողմ եւ միջազգային բազմակողմ համագործակցության, սահմանադրական վերահսկողության իրականացմանն առնչվող հարցեր: ՀՀ ՍԴ-ի նախագահը ծանոթացել է Ռումինիայի ՍԴ-ի գործունեության առանձնահատկություններին, ձեռք են բերվել երկկողմ սկզբունքային համաձայնություններ:

Փոխադարձաբար ներկայացվել են գործող դատա-իրավաբանական համակարգերը եւ անհրաժեշտ կառուցվածքային փոփոխությունների վերաբերյալ փոխանակվել կարծիքներ:

Պրն Հարությունյանը նշեց, որ Ռումինիայի նախագահը Հայաստանի հետ հարաբերություններին տալիս է ռազմավարական նշանակություն եւ առանձնացրել է համագործակցության մի քանի ոլորտներ:

Այնուհետեւ ներկայացնելով քննարկումների ընթացքում առանձին երկրների ՍԴ-ների իրավիճակը, շեշտեց, որ ՀՀ ՍԴ-ի ընդունած որոշումների վերաբերյալ հարցադրումներ առանձնապես չեն եղել, եւ կարեւորվել է հետագա գործունեության անհրաժեշտությունը: 1997 թ. ծրագրի քննարկման ընթացքում հաստատագրվել է Հայաստանի հետ համատեղ սեմինարներ կազմակերպելու հարցը:

Մայիսի 30-31-ը Հայաստանում կանցկացվի մարդու իրավունքների եւ ազատությունների պաշտպանության երաշխիքները, իսկ հոկտեմբերին սահմանադրական վերահսկողությունը եւ մարդու իրավունքների պաշտպանությունը թեմաներով սեմինարներ: Հայկական կողմը ցանկություն է հայտնել, որ Վենետիկյան հանձնաժողովը մասնակցի սեմինարներին:

ԱՐԱՔՍ ՍԱՓԱՐՅԱՆ

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԹ
Հրատարակվում է տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ
Երեւան 375010, Հանրապետության 47
Ֆաքս 562941, AT&T (3742) 151065,
e-mail INTERNET: azg2@arminco.com
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ / հեռ. 521635
Տնօրէն
ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ / հեռ. 562863
Համակարգչային ծառայություն / 581841
Apple Macintosh
համակարգչային շարվածք «Ազգ» թերթի
Յղումը «Ազգին» պարտադիր է
«AZG» DAILY NEWSPAPER
Editor
H. AVEDIKIAN / phone: 521635
47 Hanrapetoutian st.
Yerevan, Armenia, 375010

digitised by A.R.A.R.@

տեղական

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ

Քառասունհինգ միլիոն դոլարանոց «թյուրիմացությո՞ւն»

Ադրբեջանի քաղաքական մեքենայի նոր եւ, թերեւս, առավել հաջողված սադրանքը 1994-96 թթ. «առանց Ռուսաստանի կառավարության որոշման» Հայաստանին մոտ 45 միլիոն դոլարի անհատույց զինտեխնիկա տրամադրելու մասին աշխարհով մեկ աղմուկ բարձրացնելն էր: Չակերտներ եմ դրել, որովհետեւ չափազանց դժվար, նույնիսկ անհեթեթ է ենթադրել, թե որեւէ երկրի որեւէ պաշտպանության նախարար (տվյալ դեպքում պաշտոնաթող գեներալ Պավել Գրաչովը) կարող է համարձակվել այդպիսի մի մեծարժեք «նվեր» մատուցել մեկ այլ երկրի իր գործընկերներին, առանց նախապես ստացած լինելու իր ղեկավարության համաձայնությունը: Եթե հանկարծ պարզվի, որ «նվերն», այնուամենայնիվ, տրվել է, ապա հասկանալի է, որ բանը Պավել Գրաչովին պատասխանատվության ենթարկելով չի ավարտվի: «Ցախավելի դոշը», անշուշտ, կոչելու է եւ վարչապետ Չեռնոմիրդինին, եւ նախագահ Ելցինին: Ուստի շատ հավանական է, որ այս ամբողջ աղմկարարությունը Ռուսաստանում իշխանության համար կատաղի պայքար մղողների ներքին «խոհանոցում» է «չափաձեւ» արվել:

Դե, իսկ եթե պարզվի, որ այդպիսի «նվեր» Հայաստանին չի՞ տրվել, ինչը ոչ մեկ անգամ հավաստել է ՀՀ արտգործնախարարությունը:

Ինչ կա որ: Աղմուկը առերեւույթ բարձրացրել է նախարար Աման Տուլեեւը, հիմնվելով պաշտպանության նախարար Իգոր Ռոդիոնովի պաշտոնական նամակի վրա: Մինչեւ հետաքննության ավարտը, շատ հնարավոր է, երկուսն էլ արդեն «նախկին» դառնան: Չդառնան էլ, կավի, թե Ռոդիոնովը թյուրիմացության մեջ է գցել Տուլեեւին, վերջինս Պետդումային, Ադրբեջանին, ի վերջո համաշխարհային հանրությանը: Իսկ Ռոդիոնովն էլ կարդարանա, թե իրեն, իր հերթին, թյուրիմացության մեջ է գցել ոմն Իվանով կամ Պետրով, եւ հարցը կփակվի:

Բայց 45 միլիոն դոլարանոց «թյուրիմացությո՞ւն» է լինում: Ես այդպիսի հեքիաթի հավատալ չեմ կարող: Կարծում եմ խնդիրն ավելի բարդ է: Մեր մամուլում այս առթիվ արված դիտարկումներին ուզում եմ ավելացնել եւս մեկը: Ռուսաստանի, իբրեւ ղարաբաղյան հակամարտության կարգավորման գործում միջնորդ երկրի, վարկաբեկումը: Այս մասին, առանց փակագծերը բացելու, մատնանշել էր Հայաստանում Ռուսաստանի արտակարգ եւ լիազոր դեսպան պրն Անդրեյ Ուռնովը: Իսկ եթե այդ փակագծերը բացենք, ապա չենք կարող չնշել, որ մեծ կշիռ ունեցող միջնորդ երկրի նմանօրինակ վարկաբեկումն ամենեւին էլ «պատահականորեն» չի արվում: Հեռագնա նպատակը, անշուշտ, միջնորդի անկողմնակալության նկատմամբ հավատի սասանման ճանապարհով նրան միջնորդական առաքելությունից մեկուսացնելն է:

Ոմանց սա կարող է չափազանցված, խոսք անհավանական թվալ: Բայց եկեք նկատի առնենք այն պահը, որն ընտրվել է ողջ այս աղմկարարության համար: Խոսքը արցախյան հակամարտության բանակցային խաղաղարար գործընթացը մեռյալ կետից շարժելու մասին է: Իսկ ահա այդ բանակցություններում, ո՞վ իմանա, նորից կարող է հրապարակ իջնել տարածաշրջան միջազգային խաղաղարար ուժեր մտցնելու խնդիրը:

Մենք մեկ անգամ չենք նշել, որ հակամարտության գործում միջազգային խաղաղարար ուժեր տեղաբաշխելու պարագային դրանցում չպետք է լինեն թուրքական զորամասեր: Նախ, մենք առավել քան հիմքեր ունենք Թուրքիային չվստահելու, երկրորդ՝ կոնկրետ այս հակամարտության մեջ նա հանդես է գալիս իբրեւ Ադրբեջանին բացահայտորեն սատարող երկիր: Հենց միայն Հայաստանի երկաթուղային-ցամաքային (երբեմն-երբեմն նաեւ օդային) շրջափակումներին Թուրքիայի մասնակցությունը որեւէ տեղ չի թողնում նրա «անկողմնակալությանը» հավատալու համար:

Իսկ ահա այժմ առիթ է ներկայանում Ռուսաստանին եւս մեղադրելու «անկողմնակալության» մեջ եւ պնդելու, որ հնարավոր խաղաղարար ուժերի կազմում ռուսական զորամասեր չլինեն:

Իրականություն դառնալու շատ փոքր հնարավորություն ունեցող հաշվարկ է: Բայց բոլոր նրանք, ովքեր երազում են պատեհությունը ներելու դեպքում Ռուսաստանին «վռնդել» ոչ միայն Անդրկովկասից, այլեւ Կովկասից (գուցեեւ այլ տեղերից), անկասկած, հաշվի են առել այս գրեթե անհավանական հնարավորությունը: Եվ այսօր «առ ի դեպս» աղմկում են վաղվա համար հող նախապատրաստելով: Կհաջողե՞ն՝ լավ, չե՞ն հաջողի՝ մեծ դժբախտություն չէ. գլուխները կպրծացնեն «թյուրիմացության» վկայակոչմամբ:

Այսպիսի՞ «թյուրիմացություններ» է տեսել մեր ծեր ու հոգնած մոլորակը:

ՌԱՖԻԿ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

«ԵՐԵՎԱՆՅԱՆ ՕՐԵՐ»

Միքայել Հայրապետյանը հիվանդանոցը թողեց ոչ բարվոք առողջական վիճակում

«Երեւանյան օրեր» թերթի խմբագիր Միքայել Հայրապետյանը մեկ շաբաթ բուժվելուց հետո, մարտի 14-ին, դուրս է գրվել հիվանդանոցից: Սակայն, ինչպես վկայում է թերթի փոխխմբագիր Ազարյանը, Մ. Հայրապետյանի անբավարար առողջական վիճակն առայժմ թույլ չի տա նրան անմիջականորեն ղեկավարել թերթի աշխատանքը:

Իր հերթին Մ. Հայրապետյանի բուժող բժիշկ Ն. Խաչատրյանը հարկ է համարել տեղեկացնել, որ հիվանդը դուրս է գրվել իր «համառ խնդրանքով»՝ բնակության վայրի պոլիկլինիկայի նեւրոպաթոլոգի ամբուլատոր հսկողության տակ անցնելու պայմանով: Բժշկական ախտորոշման մեջ բժիշկը նշել է նաեւ Մ. Հայրապետյանի ներկայիս վիճակը՝ գլխուղեղի ցնցում, քթոսկրի կոտրվածքներ առանց տեղաշարժերի, աջ ականակապիճի եւ աջ նախաբազկի փափուկ հյուսվածքների վնասվածք:

«Հասարակական կազմակերպությունների լրատու»

Հասարակական կազմակերպությունների կենտրոնը լույս է ընծայել իր տեղեկագրի՝ «Հասարակական կազմակերպությունների լրատուի» այս տարվա առաջին համարը: Նկատի ունենալով, որ սահմանափակ թվով հրապարակվող լրատուն մատչելի չէ հազարով հաշվվող ՀԿ-ների համար, ավելորդ չենք համարում որոշ մանրամասներ ներկայացնել լրատուում տեղ գտած տեղեկատվությունից:

Դրանցից առաջնայինը, կարծում ենք, «Գրանտների մասին օրենքի» անհրաժեշտության արծարծումն է, որի բացակայությունը ՀԿ-ները համարում են «ամենածանր գործոն»: Լրատուի տեղեկատվությամբ, այդ օրինագիծն ընդգրկվել է ԱԺ օրակարգում: ՀԿ-ների համար ուրախալի նորույթ է նաեւ այն, որ ՀԿ կենտրոնը դարձել է Ինտերնետի բաժանորդ, եւ որպեսզի ՀԿ-ները Ինտերնետի տեղեկությունից օգտվելու հնարավորություն ունենան՝ նրանց համար կազմակերպվում են համապատասխան դասընթացներ:

Հումանիտար օգնության եւ զարգացման ծրագրերը ֆինանսավորելու մասին է հայտարարում «Փրկեք երեխաներին» կազմակերպության հայաստանյան գրասենյակը: Կֆինանսավորվեն այն կազմակերպությունները, որոնց ներկայացրած ծրագրերը կնպաստեն բնակչության տնտեսական գիտելիքների դասավանդմանը, գյուղմթերքների արտադրությանը, մասնավոր ձեռնարկությունների զարգացմանը, կարիքավոր բնակչությանը կացարաններով ապահովելուն, ճանապարհի, դպրոցի, հիվանդանոցի, ոռոգման համակարգերի վերականգնմանը եւ այլն:

Այս ծրագրերը ֆինանսավորում է ԱՄՆ միջազգային զարգացման գործակալությունը, միայն թե ֆինանսավորվելու ցանկություն ունեցող կազմակերպություններին խորհուրդ են տալիս զգալի ժամանակ տրամադրել ծրագրային առաջարկի մշակմանը:

Ս. Պ.

ԶԼՄ-ները եւ ժողովրդավարությունն ԱՄՆ-ում

Լրագրողական սեմինար Երեւանում

Մարտի 17-ին Ազգային օպերայի Հայելապատ դահլիճում կայացավ սեմինար «Զանգվածային լրատվության միջոցներն ու ժողովրդավարությունն ԱՄՆ-ում» թեմայով: Սեմինարի կազմակերպիչներն ու նախաձեռնողներն էին Միացյալ Նահանգների՝ միջազգային զարգացման գործակալության եւ կրթության զարգացման ակադեմիայի Երեւանի գրասենյակները, ինչպես նաեւ մի խումբ լրագրողներ, որոնք անցյալ տարվա հոկտեմբերի 25-ը մեկնել էին ԱՄՆ՝ մասնակցելու լրագրողական սեմինարների, որոնց թեման էր «Զանգվածային լրատվության միջոցների կենսունակությունն անցումային ժամանակաշրջանում»: Սեմինարի մասնակիցներին բաժանվեց գրքույկ, որի նախաբանում նշվում է, որ «ժողովածուն ամփոփում է մասնակիցների՝ «Ազգ», «Վրեմյա» թերթերում, «Երեւանի մամուլի ակումբ» տեղեկագրում, Արմենպրես գործակալության թողարկումներում տեղ գտած այն նյութերը, որոնք անմիջականորեն առնչվում են ամերիկյան ԶԼՄ-ներին, ժողովրդավարությանն՝ ընդհանրապես»:

Բացելով սեմինարը՝ ԱՄՆ-ի USAID-ի կովկասյան գրասենյակի տնօրեն Ջերալդին Դոննելին անդրադարձավ ժողովրդավարական հասարակարգի կայացման գործում ազատ մամուլին վերապահված բացառիկ դերին եւ նշանակությանը: Օրակարգով նախատեսված 1-ին հարցին՝ մամուլի եւ իշխանության փոխհարաբերություններին, դրանց իրավական կարգավորման խնդրին անդրադարձավ տողերիս հեղինակը, մասնավորապես նշելով, որ հիշյալ փոխհարաբերությունների կարգավորման գրավականը ԱՄՆ-ի Սահմանադրությունն է: 1791 թ. Սահմանադրության մեջ կատարված ուղղումը հռչակում է, որ Կոնգրեսն իրավունք չունի մամուլի ազատությունը սահմանափակող օրենք ընդունել: Ամերիկյան մամուլի օրենսդրական դաշտի թեմային անդրադարձավ նաեւ Էլդա Բեյլերյանը՝ ԱՄՆ-ի իրավաբանների ընկերակցության երեւանյան գրասենյակի լիազորը:

Հրայր Զորյանը (Արմենպրես լրատվական գործակալության բաժնի վարիչ) անդրադարձավ լրագրողական էթիկայի խնդիրներին, նշելով, որ ԱՄՆ-ում այսօրինակ խնդիրները կարգավորվում են բազմաթիվ չգրված օրենքներով կամ լրագրողական ընկերակցությունների, թերթերի, խմբագրությունների էթիկայի օրենսդրություններով: Վալերի Այդինյանը («Վրեմյա» թերթի գլխ. խմբագրի տեղակալ) անդրադարձավ մամուլի ինքնակառավարման խնդիրներին: Նա նկատեց, որ ԱՄՆ-ում մամուլի խնդիրներից մեկը կոմերցիոն շուկայի բավարարումն է: ԱՄՆ տեղեկատվական գործակալության երեւանյան գրասենյակի տնօրեն Մորգան Լիդդիկը նշեց, որ «ամերիկյան ժողովրդավարությունն սկսել է ազատ մամուլից»: Նշվեց, որ ԱՄՆ-ում պետական լրատվություն չկա: Բացի այդ, Լիդդիկը նշեց, որ յուրաքանչյուր կառավարություն, որը ԱՄՆ-ում կփորձի սահմանափակել մամուլի ազատությունը, դատապարտված է ինքնաոչնչացման: Հիշատակվեց նախագահ Նիքսոնի օրինակը, որը, ըստ Լիդդիկի, որպես քաղաքական-պետական գործիչ մեռավ հենց իր նախագահության տարիներին: Դեն Բոլջերը՝ «Ինտերնյուսի» երեւանյան գրասենյակի տնօրենը, նախ անդրադարձավ «Ինտերնյուսի»՝ որպես ոչ կառավարական կազմակերպության խնդիրներին, ապա ներկայացրեց «Ինտերնյուսի» գործունեությունը Հայաստանում: Այդ առումով ընդգծվեց անկախ հեռուստակայաններին եւ ռադիոկայաններին աջակցման ծրագրի իրականացմանն ուղղված քայլերը:

«Հրազդան» հեռուստաստուդիայի տնօրեն Մնացական Հարությունյանը նախ անդրադարձավ ամերիկյան հեռուստաեթերում ժողովրդավարական գործընթացներին, ապա նշեց, որ այդ գործընթացի որոշ պահեր ինքը փորձել է իրականացնել Հրազդանում, մասնավորապես տեղական ինքնակառավարման ընտրությունների ժամանակ, սակայն չի հաջողվել: Լեւոն Բարսեղյանը անդրադարձավ ԱՄՆ-ի հեռուստաարդյունաբերության խնդիրներին, ինչպես նաեւ «Շանթ» հեռուստաստուդիայի շուրջ վերջերս ստեղծված աղմուկին (Բարսեղյանը Գյումրիի «Շանթ» հեռուստաստուդիայում հաղորդաշարի հեղինակ է):

Սեմինարին հրավիրված էին նաեւ Վրաստանից մեր գործընկերները: Մամուկա Աբեսաձեն՝ Վրաստանի խորհրդարանի պատգամավոր, ներկայացրեց ԶԼՄ-ների հիմնախնդիրները իր պետության ներսում: Նա նաեւ նշեց, որ Վրաստանում գրանցված 200 անուն թերթերից պարբերաբար լույս է տեսնում 40-ը: Նա նաեւ ավելացրեց, որ մամուլի վրա իշխանությունները ճնշում չեն գործադրում: Վրաստանի «Ռեզոնանս» թերթի խմբագիր Տուդուշին ներկայացրեց մամուլի պրոբլեմները: Երեւանի մամուլի ակումբի նախագահ Բորիս Նավասարդյանը ներկայացրեց Հայաստանում ԶԼՄ-ների օրենսդրական դաշտը եւ դրա առանձնահատկությունները:

Դրանով «Զանգվածային լրատվության միջոցներն ու ժողովրդավարությունն ԱՄՆ-ում» թեմայով սեմինարն ավարտվեց:

ՆԱՐԻՆԵ ՄԿՐՏՉՅԱՆ

ՀԱՄԱՌՈՏ

Գործազրկությունը չի նպաստում ԼՂՀ կայացմանը

Հանրապետության առողջապահության եւ ժողկրթության համակարգերում վերջերս ավարտված կառուցվածքային փոփոխություններից հետո մոտավոր հաշվարկներով կրճատվել է եւս 1800 աշխատատեղ: Այդ մասին «Ազգի» թղթակցին ասացին ԼՂՀ կառավարությունում: Կրճատումների ընթացքում աշխատանքից զրկված բժիշկները եւ ուսուցիչները կարող են դիմել ԼՂՀ զբաղվածության կենտրոն՝ գործազուրկի կարգավիճակ եւ համապատասխան նպաստ ստանալու համար: Մեր կողմից ավելացնենք, որ Երեւանի ընդամենը 4-5 քաղաքամասի բնակչություն ունեցող Ղարաբաղում գործազրկությունը կարող է վերածվել սոցիալական թիվ 1 հիմնախնդրի: Դա իր հերթին կարող է հանգեցնել բնակչության անցանկալի արտագաղթի, ինչը հազիվ թե նպաստի ԼՂՀ կայացմանը:

Ստեփանակերտում բարեգործական սննդակետ չքավորների համար

Ստեփանակերտի քաղաքային վարչակազմից ստացված տեղեկությունների համաձայն, մարտի 18-ից ԼՂՀ մայրաքաղաքում կգործի բարեգործական սննդակետ չքավորների եւ գործազուրկների համար, որոնց թիվը վերջին ժամանակներս նկատելիորեն աճել է: Վարչակազմի հատուկ հայտարարության մեջ նշվում է, որ բարեգործական սնունդը տուն տանելուց առաջ քաղաքացիները պետք է ներկայացնեն ընտանիքի անդամների համապատասխան ցուցակը: Մարդասիրական այդ նախաձեռնությամբ հանդես եկած Ստեփանակերտի քաղաքային իշխանությունների օրինակին, հավանաբար, կհետեւեն ԼՂՀ շրջկենտրոններում: Միաժամանակ, ԼՂՀ հեռուստատեսությամբ օրերս ԱԺ խոսնակը տեղեկացրեց, որ ԱԺ «Արդարություն» խմբակցության վերջերս կազմակերպած հանգանակություններից գոյացած բարեգործական գումարը չքավորներին կբաժանվի մոտ ժամանակներս:

Վ. Ա.

Թալինում հրդեհից զոհվեցին երկու անչափահաս երեխաներ

ԵՐԵՎԱՆ, 17 ՄԱՐՏ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Թալինի շրջկենտրոնի տներից մեկում մարտի 14-ին բռնկված հրդեհից ծխահեղձ են եղել 5 եւ 6 տարեկան երկու երեխաներ: Ողբերգությունը հետեւանք է այն բանի, որ առանց ծնողների հսկողության մնացած երեխաները խաղացել են կրակի հետ, ինչից էլ հրդեհ է բռնկել: Չնայած հարեւանները հասցրել են հանգցնել այն, սակայն երեխաների կյանքը փրկել, ցավոք, չի հաջողվել:

digitised by A.R.A.R.@

ազգային

Բեկումնային ժամանակների սուր զգացողությամբ վաղեմի ընկերս, ճանաչված սոցիոլոգ Ալեքսանդր Թադեւոսյանը նկատել է. «Պետական լրավճարների նվազմանը համընթաց մեռնում է ազգային գիտությունը, իսկ գիտնականները սոցիալապես անհետանում են մեր հոգեւոր կյանքից»:

Ազգի գիտական ներուժի փոշիացման, այդ յուրօրինակ ինտելեկտուալ անկման վտանգը այսօր վերածվում է իրականության: Վախը գիտության վաղվա օրվա հանդեպ փիլիսոփայական խորհրդածությունից վերածվում է համակ հիմնված իրավաքաղաքական ռեժիմի զարգացման ավտորիտար միտումները:

«Ուղեղների արտահոսքը» որպես պրոբլեմ եւ չարագուշակ հեռանկար

Մեր հարցումների արդյունքներով, արդեն 1993 թ. պարզ դարձավ, որ «ուղեղների արտահոսքը» հանրապետությունից առաջիկայում ոչ միայն չի հաջողվի դանդաղեցնել, այլեւ գնալով այդ միտումն էլ ավելի կուժգնանա: Այդպիսին էր հարցվածների շուրջ 80 տոկոսի հավաքական կարծիքը: Այն, ինչ դեռ երեկ կանխատեսվում էր, այսօր դա- կենսագործումը հանգեցրել է նրան, որ երեկվա գիտաշխատողների ճնշող մեծամասնությունը կորցրել է իր մասնագիտական ունակությունները ու գիտելիքները: Նրանց համար այլեւս չկա դեպի «մեծ» գիտություն վերադարձի ճանապարհ: Եթե այդ խմբի մի մասի համար սոցիալական կարգավիճակը տեղիք չի տալիս ոչ մի ապրումների, ապա մեկ այլ մասի մեջ առաջացնում է կենսական ողբերգության անփոփոխ զգացողություն: Քանիցս իրավացի էր Ալեքսանդր Թադեւոսյանը, երբ ասում էր. «Դեռ հայտնի չէ, թե որն է ճշմարիտ մեկնել արտասահման, մեծ ճիգերի գործադրմամբ գտնել իր ոդ ձեռնարկատերերի համար արտոնյալ հարկման ռեժիմ սահմանելու մասին», «Համապետական ունեցվածքի ու սեփականության մեծ մասը ինստիտուտների լիիրավ տնօրինությանը հանձնելու եւ հարկումից ազատելու մասին», ինչպես նաեւ «ինտելեկտուալ սեփականության պահպանման մասին» օրենքները: Դրանք կնպաստեն, որ մասնավոր ձեռնարկատիրական ոլորտը ակտիվորեն ներգրավվի գիտական ներուժի պահպանման ու զարգացման գործին: Քանի որ գիտության ասպարեզում պետական հովանավորության ծավալները անընդհատ նվազելու են, անհրաժեշտ է փնտրա-

ՀՐԱՏԱՊ

Ազգային գիտության ճակատագիրը

Հայացք ներսից

մտահոգության երանգավորված ողբերգական տոնայնությամբ: Ինչպես սոցիոլոգներն են ասում «թեւակոխում ենք «մարող հույսերի» ժամանակներ»: Անցումը վայրենաբար շուկայական տնտեսությանը մեզ բերեց ոչ թե սոցիալական երանություն, ինչպես որ ոչ հեռու ժամանակներում հավաստիացնում էին կառավարական այրերը, այլ նոր հիասթափություններ իրականացված ցնորքի չարագուշակության տեսքով: Սեւամաղձ ինքնահեգնանքով մտաբերում եմ ոչ անհայտ Պանիկովսկու խոսքերը. «Պանիկովսկին պարտավոր չէ հավատալ այն ամենին, ինչ նրան ասում են»:

Հայրենի գիտության սոցիալ-մասնագիտական եւ բարոյահոգեբանական [illegible] կապված է ոչ միայն դեպրեսային հասկացումների աղետալի անկման, գիտական արտադրանքի նկատմամբ շուկայական պահանջարկի բացակայության կամ գիտաշխատողների սոցիալական պաշտպանվածության երաշխիքների ծայր թուլացման հետ: Այստեղ ոչ պակաս դեր խաղաց նաեւ ազգային ակադեմիայի կառավարման ուռճացած համակարգը, որի ընութագծերն են ավտորիտարիզմը ու գերոնտոկրատիան: Պատահական չէ, որ ակադեմիական համակարգը դեմոկրատացնելու բոլոր փորձերը մեծ տապես հանդիպել են ակադեմիական վերնախավի դիմադրությանը:

Դեռեւս 1993 թ. Ալեքսանդր Թադեւոսյանի գլխավորությամբ ձեռնամուխ էինք եղել ակադեմիական գիտության ճակատագրի նկատմամբ գիտաշխատողների հասարակական կարծիքի ուսումնասիրությանը: Հարցման մասնակիցների 78.6 տոկոսը խոր դժգոհություն էր արտահայտել ՀԳԱ ղեկավարության քաղաքականությունից: Ոչինչ չի փոխվել այդ օրերից ի վեր, ավելին, խորացել է օտարվածության ու խորթացածության պատնեշը ակադեմիայի ղեկավար մարմինների եւ ողջ գիտական հանրույթի միջեւ: Նախկինի պես ինստիտուտները այդ մարմինների սոսկական կցորդն են, նրանց մենատիրական բեկադրանքի առարկան: Եթե ժամանակին ինչ-որ հույսեր էինք կապում ներկայիս նախագահ Ֆ. Սարգսյանի հետ, ապա այսօր դրանք ամբողջովին ի դերեւ են եղել: Բոլորիս համար պարզ է, որ ակադեմիական գիտության կառավարման համակարգի ժողովրդավարացումը նենգափոխվեց այդ համակարգի սոցիալական ցուցափեղկի զեղարարական նորոգմամբ: Ինչպես մանրակերտի մեջ այն արտացոլում է մեր հասարակության քաղաքական համակարգի, նրա վրա ժան իրականություն է: Արտաքուստ թվում է, թե ակադեմիական ինստիտուտներից արտասահման մեկնողների թիվն այնքան էլ մեծ չէ որոշ հաշվարկներով, ՀԳԱԱ գիտաշխատողների ընդհանուր թվի 5-6 տոկոսը: Սակայն անտեսվում է, որ մեկնում են ազգային գիտության առավել տաղանդավոր ու եռանդուն մասը հատկապես երիտասարդ, ինչպես նաեւ «միջին» տարիքի այն գիտնականները, որոնք ակնառու հաջողությունների են հասել իրենց բնագավառներում: Մեր սոցիոլոգիական դիտարկումները հավաստում են, որ հանրապետությունից մեկնում են նախ եւ առաջ, ինքնատիպ գաղափարների, հետազոտական նախագծերի ու մեթոդիկաների հեղինակները: Այլ կերպ ասած, բոլոր նրանք, ովքեր լաբորատորիաներում ու աշխատում են, զրկված են իրենց ստեղծագործական մտահղացումներն իրականացնելու տարրական պայմաններից ու հնարավորություններից: Խոսելով նման մեկնման պատճառների մասին, հարցվողները վկայում էին նաեւ նյութական զրկանքները, որոնցից իրենք հոգնել են 26 տոկոս, վախը տնտեսական ճգնաժամի հետագա խորացումից 24 տոկոս, անհանգստությունը իրենց երեխաների ապագայի համար 22 տոկոս եւ այլն: Այսօր այս միտումները էլ ավելի ուժեղացել են: Միաժամանակ, արտասահման մեկնելը պատճառաբանվում է ավելի ազատ ու լիարժեք կյանքով ապրելու, առավելագույնս իրենց դրսեւորելու, ինչպես նաեւ իր ուզած ձեւով ապրելու հանգամանքներով: Ինչպես տեսնում ենք, գիտնականների արտահոսքի շարժառիթները դուրս են գալիս զուտ տնտեսական ոլորտի շրջանակներից:

Գիտնականների այս խմբի կողքին առանձնանում են նաեւ նրանք, ովքեր այս կամ այն պատճառով ի վիճակի չեն մեկնելու արտասահման, սակայն հետեւությամբ հեռանում են ակադեմիական ասպարեզից, նախընտրելով աշխատանքի անցնել համատեղ ձեռնարկություններում կամ բանկային ընկերություններում: Այս միտումը մեզ համար արդեն պարզ էր 1993 թ. ժամանակին «Եթե դուրս գաք ՀԳԱ համակարգից, ապա որտե՞ղ կանցնեք աշխատանքի» հարցին պատասխանողների 59.6 տոկոսը մասնացույց է արել մասնավոր ձեռնարկության ոլորտը: Այսօր այս օրինաչափությունը գրեթե համապարփակ բնույթ ունի, որը վկայում է պետական հովանավորության հետ որեւէ գործնական հույսեր չկապելու գիտաշխատողների կայուն դիրքորոշման, ես կավելացնեի համոզմունքի մասին: Նման դիրքորոշման տեղը օտար գիտական հանրույթում, թե՞ անցնելով աշխատանքի առեւտրական ֆիրմաներում, վերջնականապես հրաժեշտ տալ պատանեկան տարիների ստեղծագործական իղձերին, շուկայի հորձանուտում թաղելով սեփական տաղանդը»:

Սրանք հարցեր են, որոնք լուրջ մասնագիտական հետազոտությունների առարկա չեն դարձել մեզանում: Բոլորին էլ մտահոգում է «ուղեղների արտահոսքի» պրոբլեմը, սակայն այն կարծես թե դարձել է յուրօրինակ ծամծմված ճշմարտություն, որը ոչ մի սոցիալական հույզեր մեր մեջ չի առաջացնում: Գրում են, խոսում այս մասին, սակայն հանրահայտ փաստերի արձանագրումից այն կողմ չեն անցնում: Փաստերի արձանագրումից այն կողմ տիրում է բացարձակ դատարկության մթնոլորտ:

Անդրադառնում են այս հարցերին հիմնականում լրագրողները ու հրապարակախոսները: Թվում է, թե կառավարական շրջանակներում գործնական ջանքեր չեն գործադրում, ու մշակվի «ուղեղների արտահոսքը» կարգավորող համապետական ծրագիր: Այդպիսի մի փորձ կատարեց նախկին վարչապետ Արմեն Սարգսյանը, սակայն նրա հեռանալուց հետո, հավանաբար, այդ նախաձեռնությունն իր «մահկանացուն կնքեց» բթացնող անտարբերության ու անհայտության մթնոլորտում:

Ո՞րն է ելքը

Ի՞նչ է սպասում ակադեմիական գիտությանը դարավերջին, ի՞նչ բեռով նա կմտնի հաջորդ հազարամյակ, իրարամերժ հասարակական կյանքի ո՞ր միտումները տիրապետող կդառնան մոտ ապագայում, ի՞նչ կլինի հենց իր ակադեմիական մտավորականության հետ: Հնարավոր չէ գտնել միանշանակ պատասխաններ: Սակայն մի բան պարզ է, որ ակադեմիական գիտության պրոբլեմները այն հարցը չեն, որը կարելի է ամբողջովին լուծել կամ չլուծել ընդհանրապես: Կան այնպիսի հասուն միջոցներ, որոնք ձեռնարկելով մենք կկարողանայինք էապես նվազեցնել ակադեմիական գիտության մի շարք խնդիրների սրությունը: Դա, նախ եւ առաջ, վերաբերում է ՀԳԱԱ գործունեության նոր օրենսդրական հիմքերի ստեղծմանը: Արդեն հիշատակված սոցիոլոգիական հետազոտության ժամանակ «ի՞նչ առաջնահերթ օրենսդրական ակտեր պետք է ընդունել ՀԳԱԱ ճգնաժամից դուրս բերելու» հարցին պատասխանելիս հարցազրվողների ճնշող մեծամասնությունը (շուրջ 65 տոկոսը) գտավ, որ անհրաժեշտ է ընդունել հետեւյալ «ՀԳԱԱ զարգացումը հովանավո- կանոնեն կողմնորոշվել դեպի արտաքին պատվերները, մտնել ազգի մտավոր ներուժի միջազգային շուկա ներթափանցելու համալիր ծրագրեր: Բացի այդ, ներպետական կյանքում հարկային քաղաքականությունը հարկավոր է դարձնել ազգային գիտության հիմնասյուներից մեկը: Հարկային խթանները կարող են եւ պետք է դառնան ազգային գիտությունը ճգնաժամից դուրս բերելու արդյունավետ միջոցը: Օրինակ ԱՄՆ-ի հարկային օրենսդրության 171 ա կետի համաձայն, մասնավոր անձանց եւ ֆիրմաներին թույլատրված է հարկման ենթակա եկամտից մասհանել այն ներդրումները, որոնք նպատակաուղղված են կրթության եւ գիտական հաստատությունների գործունեության ֆինանսավորմանը: Պետական եկամտահարկով չեն հարկվում այն գիտական եւ կրթական կազմակերպությունների եկամուտները, որոնք օգտագործվում են հօգուտ հասարակական շահերի: Ավելին, Ռեյգանի վարչակարգը 1981 թ. հարկման դրույթներում փոփոխություններ մտցրեց. հարկային արտոնությունները տարածեց նաեւ այն ֆիրմաների վրա, որոնք հետազոտական նոր սարքավորումներ են նվիրում համալսարաններին: Դրանից զատ, կայուն հարկային զեղչ սահմանվեց գիտահետազոտական աշխատանքների հետ կապված ծախսերի համար:

Մեզանում եւս անհրաժեշտ է մասնավոր անձանց եւ ֆիրմաներին (հատկապես արտասահմանյան) թույլ տալ, որպեսզի նրանք հարկման ենթակա եկամտից մասհանեն այն ներդրումները, որոնք կուղղվեն գիտական ծրագրերի ֆինանսավորմանը: Ամենաբազմազան հարկային արտոնությունները պետք է տալ այն ֆիրմաներին, որոնք գործնական օժանդակություն ցույց կտան հայրենի գիտությանը: Նպատակահարմար է հարկային զեղչ սահմանել գիտահետազոտական աշխատանքների հետ կապված ծախսերի համար: Հարկավոր է, որ ակադեմիական ինստիտուտներում հետազոտությունների դիմաց ստացված արտասահմանյան արժույթի նկատմամբ չկիրառվեն հարկահանման միջոցներ, եթե դրանք այնուհետեւ ուղղվելու են գիտական ծրագրերի վերաֆինանսավորմանը: Կրկնում ենք, որ այս ձեռնարկումներով ոչ թե կլուծվեն գիտության բոլոր հիմնահարցերը, այլ զգալիորեն կմեղմացվի դրանց սրությունը: Ավելին, կնվազեցվեն «ուղեղների արտահոսքի» տեմպերը:

ՄԱՆՈՒԿ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ,
Փիլիսոփայական գիտ. թեկնածու

ԱՍՈՒՅԹՆԵՐ

Հեշտ մտքեր կամ նման բաներ «Հակառակություններ» շարքից

Հայկականք

- Հայի նշանաբանն է՝ հանուն հայի ընդդեմ հայի:
- Աշխարհի բոլոր երկրներում հայը փոքրամասնություն է դրսում օտարների, իսկ Հայաստանում՝ ինքն իր նմանի մեջ:
- Հայերիս ձախորդության հիմնական պատճառն այն է, որ երկրագնդի վրա հայտնաբերվել է մի անկյուն, որտեղ հայ չկա:
- Հայաստանին շատ են հարվածել, որովհետեւ նա երբեք չի փոխել իր դիրքը:
- Հայաստանի վիճակը ծանր է նրանով, որ ունի փրկության ոչ թե մի, այլ բազմաթիվ ելքեր:
- Հայերս հաճախ ասես [illegible] ապրում ենք, այլ պատմություն ենք ստեղծում:
- Հայը տուն է կառուցել, ռուսը՝ երկիր:
- Քանի որ ջրհեղեղը Հայաստանում է եղել, մենք խուսափել ենք ծով ունենալուց:
- Դժվար բան է Հայաստանում դավաճանություն կազմակերպելը, որովհետեւ դավաճանությունը կանխվում է դավաճանությամբ:
- Հիշեցնեմ՝ տան շինանյութը քարն է, երկրի շինանյութը՝ մարդը:
- Երբ ռուսը սիրտ մեր խոսքերին հավասար եւ փոխադարձաբար սիրեր, ապա մենք կճզմվեինք նրա գրկի մեջ:
- Մեր անհաջողության գաղտնիքն այն է, որ թուրքը ավելի է ատում հայերիս, քան ռուսը սիրում:
- Կգա՞ այն օրը, որ թուրքը բռնությունն անի ինքն իր հանդեպ:
- Իսկական հայը նա է, ով հավատում է, որ թուրքը կարոտից մի օր Հայաստանի վրայով կվերադառնա իր նախնիների երկիրը:
- Քանի որ Հայաստանը նախկինում եղել է դրախտավայր, այսօր հայկական կառավարությունը խելոք կլինի ամեն ինչ թողնի եւ զբաղվի դրախտի դեղումներով:
- Հայերիս ճակատագրական սխալներից մեկն այն է, որ հայկական հարցը ժամանակին տարանք Բեռլին եւ ընտելացրինք օտարին:
- Հայաստանում վաղուց կվերականգնվեր պետականությունը, եթե ժամանակին ունենայինք պալատական երգիչ:
- Հայաստանը երկար ժամանակ տառապում էր անդեմությունից, իսկ հիմա դեսականության հիվանդությամբ:
- Տարօրինակ է. «Հայկական հարց» հանրագիտարանի հեղինակները մոռացել են գրքի վերջում գրել հարցի լուծման պատասխանը:
- Հայաստանը քուն չունի. ամեն մի բլոկադից զարթնում է, ամեն մի շարժումից շարժվում եւ միշտ իրեն թվում է, եկել է փրկության ժամը:
- Աշխարհը բաժանելու ժամանակ հայերս [illegible] էինք գրում:
- Լեռնային երկրում հարցերը հարթ չեն լուծվում:
- Կվերականգնվի Բյուզանդական կայսրությունը, կգան նոր բոլշեւիկներ, Արեւմտյան Հայաստանը կդառնա Բյուզանդական խորհրդային սոցիալիստական հանրապետություն (ԲԽՍՀ). 70 տարի հետո այդ կայսրությունը կտապալվի եւ նոր ՀՀՇ-ն Արեւմտյան Հայաստանը կհռչակի անկախ եւ ազատ: Կմիանան Արեւելյան եւ Արեւմտյան Հայաստանները: Ամենաբարդը կլինի համապատասխան նախագահ գտնելու հարցը:

Ա. ԽՈՍՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

միջազգային

«ԴԵԲՐԵԻ ՕՐԵՆՔ»

Ֆրանսիան խստացնում է ներգաղթի օրենքները

Ներգաղթի օրենքի լրացումները, որոնք Ֆրանսիայի կառավարության կողմից քննարկման են ներկայացվել Ազգային ժողով եւ արդեն ստացել «Դեբրեի օրենք» անվանումը (այժմյան ներքին գործերի նախարարի անունով), երկրում բացասական արձագանքներ առաջացրին նախեւառաջ ձախամետ մտավորականության մեջ: Կրքեր առաջացրեց իշխանությունների ցանկությունը քաղաքացիներին պարտավորեցնել ոստիկանական մարմիններին հայտնելու ոչ միայն իրենց օտարերկրյա հյուրերի ժամանման ամսաթիվը, ինչպես դա արվում է այժմ, այլ նաեւ մեկնման ամսաթիվը: Այսինքն, երբ վիզայի ժամկետը լրանալուց հետո մնում են Ֆրանսիայում, ապա դրա համար պատասխանատվություն կկրեն իրենց հյուրընկալ տանտերերը:

Վարչապետ Ալեն Ժյուպեն հայտարարեց, որ տվյալ քայլը կառավարությանը կօգնի պայքարելու անլեգալ ներգաղթի դեմ, որը, ֆրանսիացիներից շատերի կարծիքով, երկրի համար իսկական աղետ է (տարբեր տվյալներով, Ֆրանսիայում անլեգալ գաղթականների թիվը տատանվում է 100 հազարից մինչեւ 500 հազար): Սակայն ձախ կողմնորոշման մտավորականության ներկայացուցիչները առաջարկված նախագիծը գնահատեցին որպես մարդու իրավունքների կոպիտ խախտում եւ համաքաղաքացիներին կոչ արեցին օրենքի ընդունման դեպքում նրան չենթարկվել: Առաջինը կառավարության հետ մարտի բռնվեցին կինոգործիչները, որոնք իրենց դիրքորոշումը շարադրեցին այսպես կոչված «59-ի նամակում»: Նրանց նախաձեռնությունը սատարեցին մոտ հազար լրագրողներ: Նման հայտարարություն արեցին նաեւ ստեղծագործական մտավորականության գրողների, դերասանների, նկարիչների, բազմաթիվ ներկայացուցիչներ: Ֆրանսպրեսի հաղորդմամբ, մտավորականությանն աջակցելու մասին հայտնել են նաեւ մի քանի քաղաքագետներ, որոնք ներկայացնում են ձախ կուսակցությունները:

Սակայն քննադատության կարկուտը կառավարությանը չի շփոթեցնում, եւ նա մտադիր է օրինագիծը պաշտպանել խորհրդարանում: Ալեն Ժյուպեն հայտարարեց, որ օրենքին չենթարկվելու ստեղծագործական մտավորականության կոչերը քայքայում են «իրական եւ ժողովրդավարական պետության» հիմքերը: Ի դեպ, նա նշեց, որ Ֆրանսիայում գոյություն ունի իսկական ժողովրդավարություն, ուստի գործադիր իշխանության եւ քաղաքացիների վեճում վերջին խոսքը պատկանում է Ազգային ժողովի «ժողովրդավարորեն ընտրված» պատգամավորներին եւ սենատականներին:

Սակայն վերջիններս չեն շտապում իրենց կարծիքը արտահայտել: Միակ քաղաքագետը, որը ուղղակիորեն սատարեց մտավորականությանը, կոմկուսի նախագահ Ռոբեր Հյուն էր, սակայն հայտնի է, որ կոմունիստները ճնշվածների գլխավոր պաշտպաններն են, տվյալ դեպքում գաղթականների: Սոցիալիստների լիդեր Լիոնել Ժոսպենը կառավարությանը միայն խնդրեց տեղափոխել նախագծի քննարկումը: Սակայն կացությունը այնքան էլ սովորական չէ: Նախեւառաջ, կառավարությունը հիշեցնում է, որ հենց սոցիալիստների օրոք է նոր, ավելի խիստ կանոններ մտցվել արտասահմանից հրավիրվածների նկատմամբ, եւ այժմ կառավարությունը դրանք ուղղակի սրբագրում է: Երկրորդ, պրն Ժոսպենը ինքն էլ հիանալի գիտակցում է, որ եթե սոցկուսակցությունը հաղթի 1998 թվականի ընտրություններում, նույնպես ստիպված կլինի լուծել գաղթի խնդիրը եւ կտրուկ միջոցներ ընդունել:

Ազգային ժողովի պատգամավորները հավանություն տվեցին կառավարության նախագծին, սակայն դեռ պարզ չէ, թե ինչպիսին կլինի նրա վերջնական տեսքը, քանի որ Ֆրանսիայում օրենքների նախագծերը բազմակի ճանապարհ են անցնում պատգամավորներից սենատականներ եւ հակառակը, կրելով էական փոփոխություններ:

Հ. Լ.

ՀԱՄԱՌՈՏ

Պարսից ծոցի անվտանգության ապահովումը՝ տարածաշրջանի ուժերով

ԷԼ ՔՈՒՎԵՅԹ, 17 ՄԱՐՏ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Իրանը հանդես է գալիս Պարսից ծոցի անվտանգությունը բացառապես տարածաշրջանի երկրների ուժերով ապահովելու օգտին: Այդ մասին Սաուդյան Արաբիայում երկօրյա այցի ավարտից հետո Ռիադում կայացած մամլո ասուլիսում հայտարարել է Իրանի արտգործնախարար Ալի Աքբար Վելայաթին: Նրա խոսքերով, «տարածաշրջանի անվտանգության համար պատասխանատվությունն ընկած է բացառապես տարածքում ապրողների վրա»:

Մանկահասակների դեմ ոտնձգությունները Եվրոպայում նվազման միտում չունեն

Մանկահասակների, անչափահասների դեմ կատարվող բռնարարքները, դրանց ծնունդ տվող բարոյական, հոգեբանական ազդակները դարձյալ եվրոպացի բժիշկ-հոգեբանների գիտական վերլուծությունների նյութ են դառնում: Ինչո՞ւ, ինչի՞ց դրդված են երիտասարդ ամուսինները սպանել իրենց մանկահասակ 2 երեխաներին, դեպքի վայր ժամանած ոստիկաններին դեռ չի հաջողվել պարզել: Դատելով եվրոպական տարբեր լրատվամիջոցների առօրյայում բացառիկությունը կորցրած նմանօրինակ փաստերից, կարելի է կարծել, թե Հեմինգուեյի «կորած սերունդը» հենց սա է, որ կա: Ըստ գերմանական հեռուստեսիլի օրերս եթեր սփռած տեսանյութի, Ֆրանսիայում ձերբակալվեց մի բանդա, որի վաճառած պոռնոֆիլմերում նկարահանվել են մինչեւ 6 ամսական երեխաներ: Կառավարությունը հավաքել է ֆիլմերի օրինակները, եւ որքան էլ տարօրինակ, գնորդները հիմնականում ամուսնացած մարդիկ են եղել:

Ա. Հ.

Ռեյգանները նշեցին ամուսնական կյանքի 45-ամյակը

Ինչպես գրում է «Ինտերնեյշընըլ հերալդ տրիբյունը», ԱՄՆ-ի նախկին նախագահ Ռոնալդ Ռեյգանը եւ ԱՄՆ-ի նախկին «առաջին» տիկին Նենսի Ռեյգանը Լոս Անջելեսի իրենց Բել Էըր անունով տանը նշեցին համատեղ ամուսնական կյանքի 45-ամյակը: «Անցած 45 տարիները ակնթարթի նման թռան: Ես չեմ պատկերացնում իմ կյանքն առանց նրա կամ մինչեւ նա, ասել է Նենսի Ռեյգանը: Իմ ընտրությունը եղել է ամենահաջող ամուսնություններից լավագույնը»:

ԳԱՃԱՃ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Անդորրան Եվրամիությունից հստակ կարգավիճակ է ակնկալում

Երկրի տնտեսական ու քաղաքական ընդհանուր պատկերը

Եթե Անդորրան իր տարածքում ինքնաթիռների վազքուղի ունենար, ապա հեշտությամբ երկիրը կարելի էր շփոթել օդանավակայանի հետ: Տարանցիկ ուղեւորների համար Պիրենյան լեռներում գտնվող այս գաճաճ-պետությունում հարմար պայմաններ են՝ առեւտուր անելու անմաքս խանութներում:

Ոսկերչական եւ օծանելիքի խանութները, շքեղ ավտոմեքենաները, ամենուր եւ ամենքի ձեռքին հանդիպող շարժական հեռախոսները տպավորություն են ստեղծում՝ քաղաքականապես փոքր-ինչ կտրված, բայց աշխարհագրական դիրքով Եվրամիության մեջ «մխրճված», հարեւանների դժվարություններն ու խնդիրները չունեցող երկրի մասին: Սակայն վերջին ժամանակներում Անդորրայի քաղաքացիները կենսակերպի դժգոհություններ են արտահայտում. վերջին տարիներին կտրուկ նվազել է զբոսաշրջիկների թիվը, իշխանությունները առաջին անգամ են քննարկում գործազրկության հարցը, Եվրոպայի վերափոխվող կառուցվածքը սպառնում է անցյալում երկրի բարգավաճումը պայմանավորող առանձնահատկություններին:

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո, եւ ընդհանրապես, 719-ամյա պատմության մեջ շատ հաճախ Անդորրան ճարպկորեն գլուխ է հանել տարբեր բարդ իրավիճակներից՝ քայլելով ժամանակին համընթաց: Միայն 1993-ին է հաստատվել երկրի սահմանադրությունը, որով առաջին անգամ դեմոկրատական խորհրդարան ստեղծվեց, եւ Անդորրան գերադասեց մնալ երկիշխանական բացառիկ համակարգում՝ հարեւան Իսպանիայի Ուրխել քաղաքի եպիսկոպոսի եւ Ֆրանսիայի նախագահի խնամակալության ներքո:

Սակայն, չնայած ֆրանկը երկրում ընդունված է եւ գործում է պեսետին զուգահեռ, եւ երկու հարեւան երկրների փոստային ծառայությունները աշխատում են երկու արժույթով էլ (փոխարենը երկրի ներսում փոստային առաքումները ձրի են), Անդորրան արդեն բավական երկար ժամանակ հակված է ավելի շատ դեպի հարավ՝ Իսպանիա, որտեղ մուտքը ֆիզիկապես ավելի դյուրին է եւ գերակայում է կատալոնական մշակույթը:

Երկրում 50-ականներից սկսված բումը սկզբում պայմանավորված էր Ֆրանկոյի ռեժիմի պայմաններում իսպանացիներին անմատչելի մի շարք ապրանքների վաճառքով, կամ էլ խիստ խոշոր տարիֆներով, որոնցից էլ օգտվում էին անդորրացի առեւտրականները՝ դիմելով զանազան խարդախությունների: «Հենց որ Իսպանիան դարձավ Եվրամիության անդամ, անմիջապես մեզ մրցակիցներ առաջացան», ասում է կառավարության նախկին ղեկավար Օսկար Ռիբաս Ռայգը:

Մասամբ երկիրը դեռեւս ընդունակ էր շարունակելու էժան ապրանքների վաճառքը՝ ավելացված արժեքի ծանր հարկերից խուսափելու պատճառով, որի հետեւանքով որոշակի ազդեցություն էր ունենում հարեւան երկրների վրա: Բանն այն է, որ Ֆրանսիայում եւ Իսպանիայում որոշ ապրանքների վրա ծանր ակցիզային հարկեր են դրված, որն էլ խիստ գայթակղիչ է դարձնում առեւտուրը այդ երկրների հետ: Ապրանքներից հատկանշական են ալկոհոլային խմիչքները, ծխախոտը, օծանելիքը եւ բենզինը, որոնց վաճառքը անդորրացի գործարարներին մեծ շահույթ է ապահովում, մինչ այլ առեւտրականներ աշխատում են ավելի փոքր շահույթով եւ սահմանափակ հաճախորդներով ոսկերչական եւ էլեկտրական ապրանքների խանութներում:

Այդուամենայնիվ, երկրի զարգացման հեռանկարները մռայլ են: Անդորրային ամենամոտ օդանավակայանը հասնելու համար պետք է 3 ժամ գնալ ավտոմեքենայով, տեղական ճանապարհները ոչ բավարար վիճակում են՝ անանցանելի են ձմռանը՝ ձյան պատճառով եւ ամռանը՝ երկարատեւ ճանապարհային խցանումների: Իհարկե սրանք զգալի թերություններ են, որոնք իջեցնում են Անդորրայի վարկը:

Բացի վերոհիշյալից, երկիրը տուժել է Ֆրանսիայի եւ Իսպանիայի տնտեսությունների վերջին երկու տարիների կտրուկ անկումից: Այժմ էլ Անդորրայի տնտեսությանը սպառնում է սահմանի մոտ գտնվող սուպերմարկետների մեծ քանակությունը: «Այսպես չի կարող շարունակվել, ասում է Անդորրայի առեւտրի պալատի տնօրենը: Անդորրայի տնտեսությունը պետք է զարգանա մի քանի տարբեր ճյուղերով»:

Վիճակագրական տվյալներ դժվար է հայթայթել, սակայն որոշ պաշտոնյաների ասելով, վերջին մի քանի տարիներին երկիր ժամանող օտարերկրացիների քանակը 12 մլն-ից նվազել է 9 մլն-ի: Գնողունակությունն ընկել է, փակվել են բազմաթիվ խանութներ եւ ներմուծումից գանձվող հարկերի մուտքը պետբյուջե նվազել է: 1980-ականների վերջից կառավարությունը կուտակել է 156 մլն դոլարի դեֆիցիտ:

Տեղական 5 բանկերը պաշտպանված լինելով օտարերկրյա մրցակցությունից, մինչեւ այս տարվա վերջ բարգավաճելու են հարկային արտոնությունների եւ իսպանացիների ներդրումների շնորհիվ: Վերջիններս իրենց խնայողությունները ջանում են տեղավորել Անդորրայի բանկերում՝ Իսպանիայի հարկային տեսուչների աչքից հեռու:

Երկրի չորս կուսակցությունների շատ քաղաքագետներ պայքարում են երկրի նոր կառավարության մեջ առավել նպաստավոր դիրքեր գրավելու համար՝ ընդունելով երկրի տնտեսության բազմազանությունն ապահովելու կարեւորությունը եւ պնդելով օտարերկրյա ներդրողների համար երկրի տնտեսության աստիճանական բացման անհրաժեշտությունը:

Որոշ քաղաքագետներ էլ ընդունում են, որ պետք է վերացնել անհարկ տնտեսության տաբուն: Ըստ նրանց, կարելի է ակնկալել նաեւ օգնություն Բրյուսելից: «Եթե Եվրամիությունը ցանկանում է հաստատել Եվրոպայի փոքր պետությունների անկախությունը, ապա պետք է հստակ կարգավիճակ շնորհի նրանց», ասում է երկրի նախկին վարչապետը:

«ՖԱՅՆԵՆՇԸԼ ԹԱՅՄՍ»

Սուրճի գինը համաշխարհային շուկայում աճում է

Ըստ ամերիկացի վերլուծաբան-տնտեսագետների եւ սուրճի վաճառքով զբաղվող ընկերությունների տվյալների, սուրճի սիրահարներին դժվար ժամանակներ են սպասում. հավանաբար սուրճի գինը ուղղվում է վեր, հնարավոր է նույնիսկ մինչեւ 20 տոկոսի աճ: Կենտրոնական եւ Հարավային Ամերիկայում անցյալ աշնան հորդառատ անձրեւների հետեւանքով բերքի հսկայական ծավալների ոչնչացումը եւ Կոլումբիայում ու Բրազիլիայում աշխատուժի հետ կապված խոշոր խնդիրները ապրանքային բորսաներում սուրճի գինը հասցրին 1994 թ.-ի սեպտեմբերից ի վեր ամենաբարձր մակարդակի: Տնտեսագետների կանխատեսումների համաձայն, գների աճը, հավանաբար, կշարունակվի եւս մի քանի ամիս: Ըստ Մերիլ Լինչ ընկերության մի վերլուծաբանի, Նյու Յորքում մեկ ֆունտ հասիկավոր հում սուրճի գինը այս ամիս 21625 դոլարի է հասել, ինչը 73 տոկոսով բարձր է հունվարի 1.25 դոլար արժեքից: Նրա ասելով, «արտադրողներն արդեն պատրաստ են ավելի բարձր գների»: Նման կանխատեսումները շղթայական ռեակցիայի ուժով ազդել են սննդի արդյունաբերությամբ զբաղվող ընկերությունների տնտեսական ու գնային քաղաքականության վրա, որոնք արդեն բարձրացրել են մանրածախ առեւտրականներին տրվող սուրճի գինը: «Ֆոլջերս կոֆի» հայտնի սուրճը մշակող Պրոկտեր & Գեմբըլ ընկերությունը 13 ունցիա տարողությամբ թիթեղյա տարաներով սուրճի մեծածախ գինը վերջին երկու շաբաթների ընթացքում բարձրացրել է 20 տոկոսով՝ հասցնելով 2.71 դոլարի:

«Ինտերնեյշընըլ հերալդ տրիբյուն»

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Մշակույթ

«Հայաստանի պոեզիան» 80 տարեկան է...

Ռուսական մշակույթի գործիչները լայնորեն հետաքրքրվել են Հայաստանի ոչ միայն մշակույթով՝ իրենց «պրոֆեսիոնալ ոլորտում», այլեւ՝ ամբողջ հայ ժողովրդի կյանքով: Հայ գրականության եւ արվեստի ինքնատիպությունն ու բարձր գեղարվեստականությունը մեծապես շեշտել է Բրյուսովը, նշելով, որ «...ճնշված բախտի բոլոր ելեւէջներին, հայերն իրենց պատմական կյանքի հազարամյակների ընթացքում ստեղծեցին ինքնուրույն կուլտուրա, իրենց ավանդը մուծեցին գիտության մեջ եւ հարուստ գրականություն թողին աշխարհին»: Բրյուսովը սովորեց հայ լեզուն, մեր պոեզիայից հիանալի թարգմանություններ կատարեց ռուսերեն, հայոց պատմության ու մշակույթի մասին ուսումնասիրություններ գրեց ու հրատարակեց:

«Վալերի Բրյուսովն առանձնապես թանկագին է մեզ՝ հայերիս համար, գրել է Ավետիք Իսահակյանը, այն խիստ նշանակալից գործի համար, որ նա կատարեց հայ կուլտուրայի եւ գրականության արժեւորման ու գնահատման վերաբերյալ: Այն ժամանակ, երբ հայերն ապրում էին սոսկալի ողբերգություն, երբ թուրք գազանացած պետությունը կոտորում էր հայ ժողովրդի արեւմտյան հատվածները, ջնջելով մի ամբողջ ժողովուրդ, Մաքսիմ Գորկու հետ հանդես եկավ Բրյուսովը՝ պաշտպանելու նրա արդար դատը»:

1915-ին Մոսկվայում ապրող մի խումբ հայ գործիչներ՝ Ա. Ծատուրյանը, Պ. Մակինցյանը, Կ. Միքայելյանը դիմեցին Վալերի Բրյուսովին՝ խնդրելով մասնակցել հայ պոեզիայի ժողովածուի հրատարակությանը: Սկզբում Բրյուսովը հրաժարվեց՝ պատճառաբանելով, որ բավականաչափ ծանոթ չէ Հայաստանին, նրա մշակույթին: Հետո նա ժամանակ խնդրեց, կարդաց հայ գրականությունից ռուսերենով եւ եվրոպական լեզուներով կատարված թարգմանությունները եւ խանդավառված ձեռնամուխ եղավ գործին: «Հայաստանի ուսումնասիրության մեջ, գրում է Բրյուսովը, ես գտա հոգեւոր վսեմ ուրախությունների մի անսպառ աղբյուր, իբրեւ պատմաբան, գիտության մարդ Հայաստանի պատմության մեջ տեսա մի ուրույն աշխարհ, որտեղ հազարավոր խիստ հետաքրքրական բարդ հարցեր արծարծում էին գիտական հետաքրքրություն, իսկ իբրեւ բանաստեղծ եւ արվեստագետ, Հայաստանի պոեզիայի մեջ տեսա գեղեցկության մի անզուգական աշխարհ, մինչ այդ ինձ անհայտ մի նոր տիեզերք, որտեղ փայլում ու լուսավորվում էին գեղագիտության վեհ կերտվածքներ»:

«Հայաստանի պոեզիան» հրատարակվեց ութսուն տարի առաջ, առաջին աշխարհամարտի, ցեղասպանական տրամադրությունների, միջազգային ջարդերի տարիներին: Ուստի եւ հրատարակությունը ոչ միայն գրական, այլեւ՝ քաղաքական մեծ իրադարձություն եղավ, որովհետեւ դա հարուցում էր երկու ժողովուրդների եղբայրության զգացմունք, նպաստում բարեկամության աճին: Հարկ եղավ հաղթահարել գրաքննական, այլ բնույթի բազում խոչընդոտներ, մինչեւ ժողովածուն հասավ ընթերցողին եւ կատարեց իր ազնիվ դերը: Հայոց մեծերը՝ Թումանյանն ու Իսահակյանը, Կոմիտասն ու Տերյանը, Մանանդյանն ու Ջիվանին շատ լավ զանազանում էին «պաշտոնական Ռուսաստանը» Պուշկինի եւ Բելինսկու, Չեռնիշեւսկու եւ Գորկու, Բրյուսովի եւ Վեսելովսկու Ռուսաստանից: Արդեն ստեղծված էր այն հողը, որի վրա փարթամորեն ծաղկեց Եղիշե Չարենցի մրրկահույզ տաղանդը, որ ստեղծագործաբար յուրացնելով ռուսական պոեզիայի լավագույն ավանդները, գրեց հասարակական-քաղաքական մեծ հնչեղություն ունեցող երկեր, որի համար՝ «Չկա ավելի մեծ հաճույք, քան պառկել սենյակում եւ կարդալ Պուշկին եւ Լերմոնտով, Բելինսկի եւ Բրյուսով»:

Վալերի Բրյուսովը Հովհաննես Թումանյանի մոտ

«Հայաստանի պոեզիան» ժողովածուի նախաբանում Բրյուսովը նշում է, որ կազմելուց առաջ եղել է Հայաստանում, Կովկասում եւ Անդրկովկասում, անձամբ ծանոթացել հայ մտավորականության ներկայացուցիչների, աշխատավոր ժողովրդի հետ, այցելել հայկական կյանքի մի քանի հին կենտրոնների ավերակներ, եղել է Էջմիածնում: «Մենք ռուսներս, գրում է նա, ինչպես եւ ամբողջ Եվրոպան, հայերին հիշում ենք միայն այն օրերին, երբ նրանք կարիք են ունենում օգնության ձեռքի: Մինչդեռ նրանք մեր ուշադրության եւ ամբողջ աշխարհի ուշադրության ավելի վեհ ու օրինական իրավունքն ունեն: Դա նրանց բարձր կուլտուրան է, եւ այն վերին աստիճանի հարուստ գրականությունը, որ Հայաստանի թանկարժեք ավանդն է մարդկության ընդհանուր գանձարանին»:

Բրյուսովը համառոտակի բնութագրել է հայ պոեզիայի զարգացման տարբեր փուլերը, ցույց է տվել, որ ճշմարիտ գեղեցկություն են ստեղծել նաեւ աշուղները, հատկապես Սայաթ-Նովան, մեկն այն առաջնակարգ բանաստեղծներից, որոնք իրենց հանճարի ուժով արդեն դադարում են լինել մի ժողովրդի սեփականությունը: Հայ նոր պոեզիայում կան մի շարք անուններ ու ստեղծագործություններ, որոնք կարող են դրվել արեւմտյան գրականության հարգված ու սիրված անունների եւ հռչակված գործերի կողքին: Բրյուսովյան «Նախաբան»-ում նշվում է, որ վերջին հազարամյակի ամեն մի դարը հայ պոեզիայում, առանց բացառության, ունի իր արժանի ներկայացուցիչները. Գրիգոր Նարեկացին՝ 10-րդ դար, Ներսես Շնորհալին՝ 12, Ֆրիկը՝ 13-14, Կոստանդին Երզնկացին՝ 14-15, Մկրտիչ Նաղաշը՝ 15, Նահապետ Քուչակը՝ 16, Նաղաշ Հովնաթանը՝ 17, Սայաթ-Նովան՝ 18: Այնպիսի անուններ են, որ պիտի հիշեն բոլորը՝ ում համար թանկ են պոեզիան, մյուս ժողովուրդների սիրելի քնարերգուները: «Ռուս ընթերցողի համար, կարդում ենք, հայ պոեզիան մի նոր աշխարհ է, որտեղ ուղեւորը կգտնի իրեն անհայտ ծաղիկներ ու ծառեր, թռչուններ ու կենդանիներ, առաջին անգամ նկատած սովորույթներ եւ արարողություններ: Ուստի՝ հայ պոեզիային ծանոթանալը պետք է պարտադիր լինի ամեն մի կրթված մարդու համար»:

Օրերս, Մոսկվայի համաձայնության եւ խաղաղության դաշնության դահլիճում տեղի ունեցավ երեկո, նվիրված բրյուսովյան սխրանքի 80-ամյա տարելիցին: Նրա կազմակերպիչներն էին Ռուսաստանի Դաշնությունում Հայաստանի Հանրապետության դեսպանությունը, Հայաստանի եւ Մոսկվայի գրողների միությունները, մոսկովյան հայկական համայնքը: Բանասիրության դոկտոր, պրոֆեսոր պարոն Օ. Քլինգի զեկուցումը լսվեց մեծ ուշադրությամբ, ծափերով: Վալերի Բրյուսովի երեւույթի գործունեությանն ու հայ պոեզիայի համահավաք ժողովածուի արժանիքներին էին նվիրված ՀՀ դեսպանության խորհրդական Գ. Հովհաննիսյանի, «Լիտերատուրնիե վեստի» շաբաթաթերթի գլխավոր խմբագիր Վ. Օսկոցկու, Մոսկվայի Բրյուսովի անվան թանգարանի տնօրեն Մ. Մուրավյովայի, մյուս գրականագետների եւ թարգմանիչների ելույթները: Ռուս եւ հայ ասմունքողները հատվածներ կարդացին Բրյուսովի գործերից եւ թարգմանություններից: Դահլիճի պատին փակցված պաստառի վրա շողշողում էին ոսկետառ դաջված հետեւյալ տողերը. «Հայոց պատմության հորիզոնը բազմիցս պատած սեւ ամպերի միջով, հայ ժողովուրդը հաղթական կերպով ճեղքել ու անցել է իր ճակատագրի քառուղիներով, ձեռք բերել ազատություն եւ անկախություն, վառ պահել իր պոեզիայի հրավառ ճաճանչները: Այդպիսի պոեզիա տրված է միայն մեծ ապագա ունեցող ժողովրդին»:

ԼԵՎՈՆ ԿԱՆՑՅԱՆ,
Մոսկվա-Երեւան

Եռօրյա սեմինարի նյութը հայությանը հուզող հարցեր են

Մարտի 14-ին Վիսբադեն քաղաքի Վիլհելմ Քեմփի հյուրատանը սկսվեցին Բոխումում գործող Հայկական ուսմանց ինստիտուտի կազմակերպած գերմաներենով ընթացող դասախոսություն-սեմինար-բանավեճերը գերմանահայ ուսանող-ուսանողուհիների համար: Միհրան Դաբաղի ղեկավարած սույն հաստատությունն ամեն տարի հայկական թեմաներով նմանօրինակ սեմինարներ է կազմակերպում, որոնց մշտական ունկնդրում է 30-36 հոգի: Այս տարի կազմակերպվածը թվով 7-րդն է, որի ընթացքին, ըստ պրն Դաբաղի հաղորդման, հիմնովին ազգի (պետության) եւ դիասպորայի, արդիականության եւ գենոցիդի, քննարկման կառույցը արդիականության մեջ, էթնիկ ինքնության, դիասպորիկ ինքնության եւ մշակութային ինքնության, այլ կատեգորիաների եւ հայեցակետերի շուրջ: Եռօրյա սեմինարներին մասնակցում է Գրիգոր Պըլտյանը՝ նյութ ընտրելով «Ֆրանսահայ գրական մամուլը»:

Նման սեմինար-հավաքները հնարավորություն են ընձեռում Գերմանիայի ողջ տարածքով սփռված հայ երիտասարդ մտավորականներին տարին գոնե 1 անգամ համախմբվել հայությանը հուզող խնդիրների շուրջ: Ավարտին սեմինարի մասնակիցները ստանում են շոշափված նյութերի տպագիր ժողովածուն:

ԱՆԱՀԻՏ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ,
Գերմանիա

100-ԱՄՅԱԿ

Չարենցյան օրերը կշարունակվեն մինչեւ տարեվերջ

Եղիշե Չարենցի ծննդյան 100-ամյակին նվիրված եւս մի հոբելյանական համերգ տեղի ունեցավ մարտի 15-ին, Կոմիտասի անվան կամերային երաժշտության տանը:

Բանասիրական գիտությունների դոկտոր Դավիթ Գասպարյանը, վերլուծելով Չարենցի ստեղծագործությունը, նշեց նաեւ, որ այս հոբելյանը ոչ թե հերթական օրացուցային հոբելյաններից, այլ մեր պոեզիայի մեծ տոնախմբություններից մեկն է:

«Չարենցի ժառանգության մեծ մասը տպագրված է, բայց կան նաեւ չտպագրված էջեր: Մինչեւ նրա վաստակը չամբողջանա, չդառնա 10 հատոր (հրատարակված է 8 հատոր, 9-րդը ձեւավորման մեջ է), մեր առջեւ չի կանգնի Չարենցը իր ողջ հանճարով», վերջացրեց իր խոսքը Դ. Գասպարյանը: Հոբելյանական համերգ հանդիսությանը մասնակցում էին ասմունքողներ Վլադիմիր Աբաջյանը, Ժասմեն Գեւորգյանը, Սարգիս Նաջարյանը, Սիլվա Յուզբաշյանը եւ այլք: Մկրտիչ Մկրտչյանի եւ Մարինե Աբրահամյանի կատարումներով հանդիսությանն ամբողջական դարձրեցին կոմիտասյան երգն ու երաժշտությունը:

Այս տարի լրանում է նաեւ Չարենցի մահվան 60 եւ նրա առաջին բանաստեղծության տպագրման 85-ամյակը: Տարին համարվում է Չարենցյան տարի, այնպես որ մինչեւ նոյեմբերի 27-ը բազմաթիվ առիթներ կունենանք հանդիպելու Չարենցին թե հեռուստատեսությամբ, թե մամուլով եւ նմանատիպ հանդիպումներով:

ԱՆՈՒՇ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Հայ-ուկրաինական փոխըմբռնում Հովհաննես Այվազովսկու 180-ամյակին

Հայաստանի ազգային օպերայի եւ բալետի ակադեմիական թատրոնի Հայելապատ սրահում մարտի 16-ին տեղի ունեցավ համերգ՝ նվիրված ծովանկարիչ Հովհաննես Այվազովսկու ծննդյան 180-ամյակին: Համերգին մասնակցեցին օպերային թատրոնի մեներգիչներ Լիաննա Մսրյանը, Նաիրա Աբրահամյանը, Կոնստանդին Սիմոնյանը, Եղիշե Մանուչարյանը, թատրոնի արական երգչախումբը՝ Կարեն Սարգսյանի խմբավարությամբ:

Բացման ելույթում թատրոնի գեղարվեստական ղեկավար Տիգրան Լեւոնյանը, զուգահեռներ անցկացնելով հայ եւ ուկրաինական ժողովուրդների միջեւ, նշեց, որ «անկախ պատմական ճակատագրից, մեր հոգին երգում է: Այվազովսկին էլ, լինելով հայ, սակայն ապրելով Ուկրաինայում, նույնպես երգիչ է՝ ծովի երգիչ»:

Համերգի ընթացքում հայ եւ դահլիճում ներկա ուկրաինացի հանդիսատեսի ունկնդրությանը ներկայացվեցին հայկական եւ ուկրաինական ժողովրդական երգեր:

Հայաստանում Ուկրաինայի դեսպան Ալեքսանդր Բոժկոն, որ նույնպես ներկա էր հանդիսությանը, նախ շնորհակալություն հայտնեց այն հաճույքի համար, որ պատճառեցին հայ վարպետ կատարողները՝ ներկայացնելով ուկրաինական երգը հայկական երանգով, որը, ըստ դեսպանի, ավելի էր գեղեցկացնում այն: Նա հավաստիացրեց նաեւ, որ հաջորդ նմանատիպ հանդիպումը կկայանա շուտով՝ այս անգամ արդեն Ուկրաինայում:

Հ. Հ.

ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

«Հայաստանի դասագրքեր» ծրագիրը գործողության մեջ

1996 թ. նոյեմբերին ՀՀ կրթության եւ գիտության նախարարության Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող «Հայաստանի դասագրքեր» ծրագրի շրջանակներում 5-10-րդ դասարանների հայոց լեզվի եւ գրականության դասագրքերի համար հայտարարված հրատարակիչների մրցույթի հայտերի փակ ծրարները երեկ բացվեցին ՀԲ խորհրդատուների, հրատարակիչների եւ լրագրողների ներկայությամբ: Բացումը նախատեսված էր փետրվարի վերջին, սակայն տեխնիկական պատճառներով արարողությունը տեղափոխվել էր մարտի 17-ին: Հայտահրավերներին արձագանքել այսինքն հայտերի ծրարները 4000 դրամ մուտքի գումարով գնել էին մոտ 20 հրատարակչություններ, սակայն, ինչպես տեղեկացրեց նախարարության ընդհանուր միջնակարգ կրթության վարչության պետ Արա Ավետիսյանը, հայտ էր ներկայացրել միայն երեքը: Մյուսները պատրաստակամություն են հայտնել մասնակցելու ծրագրի հետագա, առավել ծավալուն փուլերին:

Բովանդակային առումով նյութի շարունակականություն ապահովելու համար հրատարակիչները պետք է ներկայացնեին հայոց լեզվի եւ գրականության դասագրքաշարեր միջին (5-8-րդ դասարանների) եւ ավագ (9-10-րդ դասարանների) դպրոցների համար: Վանաձորի «Տիր» եւ Երեւանի «Վարդանիկ» հրատարակչությունների հայտերն ընդգրկում էին մեկական դասագրքաշար, առաջինը ավագ դպրոցի հայոց լեզվի, երկրորդը հայ գրականության դասագրքերի համար: Մինչդեռ «Լույս» հրատարակչությունը ներկայացրել էր բոլոր 4 դասագրքաշարերը միջին եւ ավագ դպրոցի հայոց լեզվի եւ գրականության ձեռնարկների համար:

Մրցույթի արդյունքները կամփոփվեն 2-3 շաբաթվա ընթացքում: Նախ, կրթության եւ ֆինանսների նախարարության պաշտոնյաներից, ՀԲ ներկայացուցիչներից կազմված հրատարակիչների որակավորման ստուգման հանձնաժողովը կգնահատի ներկայացված փաթեթների համապատասխանությունը հրատարակչական ընդունված նորմերին՝ թղթի, նկարազարդումների, տպագրության որակ եւ այլն: Այս փուլը հաղթահարած փաթեթներն այնուհետեւ կքննարկվեն երկու առարկայական (հայոց լեզվի եւ գրականության) ենթահանձնաժողովներում, որից հետո նախարարության մասնագետներով, դպրոցների տնօրեններով, գիտնականներով համալրված հանձնաժողովը կորոշի հաղթողին կանաչ ճանապարհ բացելով ընտրված դասագրքերի ստեղծման համար:

Այսպիսով 5-8-րդ դասարանների հայոց լեզվի եւ գրականության դասագրքերն այլընտրանք չունեն, մինչ 9-10-րդ դասարանների ձեռնարկների «թեթեւ» ընտրություն կկայանա:

ՀԲ-ի կողմից ֆինանսավորվող այս ծրագրով ստեղծվելիք դասագրքերը, որ նախատեսված են առաջիկա 4 տարիների համար, կօգտագործվեն վարձույթային սկզբունքով դպրոցների գրադարանային ֆոնդերի օգնությամբ:

ԼԻԼԻԹ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Մարզական

ՀՀ ԱՌԱՋՆՈՒԹՅՈՒՆ

«Փյունիկը» մեկնարկեց հաղթանակով

Ֆուտբոլի առաջնության 14-րդ տուրը նշանավորվեց մի շարք հանգամանքներով

ՀՐԱՅՐ ՆԱԶԱՐՅԱՆ

Հանգստյան օրերին կայացան ֆուտբոլի Հայաստանի առաջնության բարձրագույն խմբի մրցաշարի 14-րդ տուրի հանդիպումները: Այս տուրը նշանավորվեց մի քանի հանգամանքներով: Նախ, գարնանային խաղաշրջանում առաջին անգամ տեղի ունեցան նախատեսված բոլոր հանդիպումները (բացառությամբ, իհարկե, «Արաբկիր»–ԲԿՄԱ մրցամարտի, որը չկայացավ վերջինիս լուծարման պատճառով): Վերջապես պայքարի ոլորտն ընդգրկվեց հանրապետության չեմպիոնը՝ «Փյունիկը»: Մեծ ֆուտբոլը երկրորդ շրջանում առաջին անգամ հյուրընկալվեց մայրաքաղաքում. «Նաիրի» մարզադաշտում ուժերը չափեցին ՀՄՄ-ն եւ «Շիրակը»: Եվ եզրափակելով նշենք, որ «Արաբկիրը» վերջապես շրջանցեց ԲԿՄԱ-ին. չկայացած հանդիպման շնորհիվ արաբկիրցիներին տեխնիկական հաղթանակ շնորհվեց 3-0:

Իսկ այժմ ամեն ինչի մասին հերթականությամբ: Իմ կարծիքով, 14-րդ տուրում կենտրոնականը կարելի է համարել «Կոտայք»–«Արարատ» մրցախաղը: Դեռեւս մի քանի տարի առաջ այս թիմերի թեկուզ ընկերական խաղը իրադարձություն կլիներ հանրապետության մարզական կյանքում, քանզի սույն ակումբները վերելքով էին հանդես գալիս միութենական առաջնության բարձրագույն եւ առաջին խմբերում: Սակայն այս անգամ, Աբովյանի «Քասախ» մարզադաշտում տեղի ունեցած հանդիպումը իրարանցում չէր առաջացրել: Նախորդ մրցաշրջանների համեմատ այս առաջնությունը աբովյանցիները բավականին լավ էին սկսել, եւ թվում էր, թիմը ի վիճակի է իր առջեւ բարձր խնդիրներ դնել ու իրականացնել դրանք: Սակայն ձմեռային դադարի ամիսներին թիմը անսպասելիորեն քայքայվեց. այն լքեցին ավագ մարզիչ Սամվել Պետրոսյանը եւ մի շարք առաջատար խաղացողներ, որոնք համալրեցին «Երեւանը»: Այժմ «Կոտայքը» սկսում է այսպես ասած «մաքուր էջից»: Ձեռնված թիմի նոր ավագ մարզիչ Ֆելիքս Վերանյանին կարծես թե հաջողվել է թիմը ոտքի մեջ մտցնել եւ այն քիչ թե շատ մարտունակ դարձնել, բայց աշնանային խաղաշրջանի «Կոտայքը» կարող էր Հայաստանի չափանիշներով հետաքրքիր կոլեկտիվ դառնալ: Ինչեւէ, այս խաղը, որում, ի դեպ, տանտերերի կարգավիճակով հանդես էին գալիս աբովյանցի ֆուտբոլիստները («Կոտայք» մարզադաշտը դեռեւս պատրաստ չէ ընդունելու առաջնության մրցամարտերը), ցույց տվեց, որ «Կոտայքի» զինանոցում դեռ բավականին «չոր վառոդ» կա: Աբովյանցիները հնարավորի սահմաններում լուրջ մրցակցության մեջ էին մտնում «Արարատի» ֆուտբոլիստների հետ: Թերեւս առաջին խաղակեսում տարածքային առավելություն ունեին երեւանցիները: Նրանք մի շարք գոլային պահեր ստեղծեցին, սակայն դրանցից եւ ոչ մեկն արդյունավետ չավարտվեց: Մասնավորապես, 22-րդ րոպեին անկյունային հարվածի խաղարկման ժամանակ գնդակը բարձրից հասցեագրվեց տուգանային հրապարակ, բայց Ռաֆայել Նազարյանի նպաստավոր դիրքից հարվածը շեղ ստացվեց: Հինգ րոպե անց համար պահը չկարողացավ օգտագործել Արթուր Քոչարյանը: Իսկ 34-րդ րոպեին տուգանային հարվածը բավականին հմուտ խաղարկեցին Հակոբ Տեր-Պետրոսյանը եւ Արթուր Քոչարյանը, վերջինիս հարվածից հետո «Կոտայքի» դարպասապահ Էդուարդ Երիցյանը մեծ դժվարությամբ շեղեց գնդակի ուղղությունը: «Արարատի» նման սուր գրոհներին կոտայքցիները պատասխանում էին հազվադեպ հակագրոհներով: Դրանց ժամանակ կազմակերպչի, հաճախ նաեւ գրոհն ավարտողի դերը ստանձնում էր փորձառու Գագիկ Հովհաննիսյանը, որը վերջերս է հարազատ ակումբ վերադարձել Թեհրանի «Արարատից», որի պատիվը ժամանակավորապես պաշտպանում էր:

Երկրորդ խաղակեսում արարատցիները ավելի ուժեղացրեցին ճնշումը մրցակցի դարպասին: Այդ պահերին «Կոտայքի» պաշտպանները հաճախ խուճապի էին մատնվում, անխնայ չէր գործում նաեւ դարպասապահը: 65-րդ րոպեին աբովյանցի պաշտպանների նման անհամաձայնեցված գործողությունների պատճառով կարող էր աչքի ընկնել Հակոբ Տեր-Պետրոսյանը, որի հարվածից հետո գնդակը հրաշքով չհայտնվեց դարպասում: «Արարատի» հարձակվողը մեն մենակ դուրս գալով մրցակցի դարպասապահի դիմաց, գնդակը զգեց նրա գլխի վրայով, սակայն նախախնամությունը աբովյանցիներին ներկայացավ հորիզոնական դարպասաձողի տեսքով: Այնուամենայնիվ, 4 րոպե անց, արդարությունը հաղթանակեց: Արթուր Քոչարյանը մոտ 17 մետրից շեշտակի հարվածեց, եւ գնդակը դիպչելով պաշտպաններից մեկին, շեղեց ուղղությունը ու անակնկալի բերելով դարպասապահ Երիցյանին հայտնվեց ցանցում: Որքան էլ տարօրինակ է, բայց խփած գոլից հետո երեւանցիները զիջեցին դիրքերը, իսկ աբովյանցիները մեծացնելով «հզորությունը» աստիճանաբար նվաճեցին դաշտի կենտրոնական մասը եւ հավասարեցրին խաղը: Հիմնականում դրա շնորհիվ էլ խաղավերջը բավականին բուռն ստացվեց: Նախ 87-րդ րոպեին հիանալի համագործակցեցին Վիգեն Աբրահամյանը եւ փոխարինման դուրս եկած Կարեն Բարսեղյանը: Առաջինը աջ եզրից լավ փոխանցում կատարեց, իսկ երկրորդը դիպուկ հարվածով կրկնապատկեց հաշիվը 2-0: Թվում էր, թե խաղի ելքը վճռված է: Սակայն «Կոտայքի» ֆուտբոլիստները, դրսեւորելով կամային բարձր հատկանիշներ, շարունակեցին պայքարել եւ արդյունքում, հանդիպման վերջին րոպեին, փորձառու Գագիկ Հովհաննիսյանը մոտ տարածությունից գրավելով դարպասը, կրճատեց հաշվի մեջ եղած տարբերությունը: Ավելին աբովյանցիներին չհաջողվեց ժամանակի սղության պատճառով: «Արարատը» տոնեց երրորդ անընդմեջ հաղթանակը:

Առաջատար «Փյունիկը» իր նորամուտը գարնանային խաղաշրջանում նշեց հաղթանակով: Երեւանցիները Գորիսում հյուրընկալվել էին «Զանգեզուրին»: Արդեն խաղասկզբում (12-րդ րոպեին) ռմբարկուի իր հատկանիշները կրկին դրսեւորեց «գոլեադոր» Արսեն Ավետիսյանը: Նման սկիզբը տրամադրում էր խոշոր հաշվով հաղթանակի: Սակայն երկրորդ անգամ գնդակը «Զանգեզուրի» դարպասի ցանցում թրթռաց միայն 63-րդ րոպեին: Գոլի հեղինակ դարձավ Սեյրան Պողոսյանը: Մինչեւ խաղավերջ երեւանցիները եւս մի քանի անգամ կարող էին ավելացնել հաշիվը, բայց 2-0 հաշիվը մնաց ուժի մեջ:

Գարնանային խաղաշրջանում խոշոր հաշվով երկրորդ հաղթանակը տոնեց «Երեւանը», որը Արմավիրում 4-1 հաշվով հաղթեց «Վանին»: Հանդիպման ելքը որոշվեց դեռ առաջին խաղակեսում, երբ «Երեւանի» ֆուտբոլիստները 3 անպատասխան գնդակ ուղարկեցին մրցակցի դարպասը: 18-րդ րոպեին հաշիվը բացեց Արմեն Սահակյանը, իսկ 9 րոպե անց իր 8-րդ գնդակը առաջնությունում խփեց Տիգրան Եսայանը: Եվս 10 րոպե անց Կարեն Գրիգորյանը հաշիվը դարձրեց 3-0: Ընդմիջումից հետո «Վանի» ֆուտբոլիստները ուշքի գալով խոցումներից, կարողացան հավասարեցնել խաղը: 51-րդ րոպեին Աշոտ Խաչատրյանի սաների գրոհը տուգանային հրապարակում անթույլատրելի հնարքով կասեցրեց «Երեւանի» պաշտպանը, եւ մրցավար Սլավա Ղազարյանը առանց վարանելու ցույց տվեց 11 մ հարվածի նշանակետը, իսկ Գագիկ Սիմոնյանը դիպուկ հարվածով պատժեց մրցակցին 3-1: Խաղավարտից երկու րոպե առաջ մրցամարտին վերջակետ դրեց «Երեւանի» կիսապաշտպան Գագիկ Մանուկյանը:

Շաբաթ օրը, ինչպես արդեն նշեցինք, մրցաշրջանը մեկնարկեց նաեւ մայրաքաղաքում: «Նաիրի» մարզադաշտում ՀՄՄ-ն ընդունեց Գյումրիի «Շիրակին»: Գյումրեցի ֆուտբոլիստները բացահայտ առավելություն ունեին եւ կարող էին հաղթել ավելի խոշոր հաշվով: Այս խաղում 10-րդ գոլը այս մրցաշրջանում իր հաշվին գրանցեց հայկական ֆուտբոլի ծագող «աստղ» Արթուր Պետրոսյանը, որը 75-րդ րոպեին 11 մետրանոց հարվածի նշանակետից սահմանեց մրցամարտի վերջնական հաշիվը: Իսկ մինչ այդ աչքի էին ընկել Արարատ Հարությունյանը (44-րդ րոպե) եւ Արա Աղամյանը (57-րդ րոպե): Սա եւս «Շիրակի» խոշոր հաշվով երկրորդ հաղթանակն էր երկրորդ շրջանում: Մարտի 19-ին Գյումրիում հետաքրքիր մրցամարտ է նախատեսվում. կկայանա 13-րդ տուրից հետաձգված «Շիրակ»–«Փյունիկ» խաղը:

Վերադառնալով 14-րդ տուրին ասենք, որ «Ղարաբաղը» սեփական խաղադաշտում 0-1 հաշվով զիջեց «Ցեմենտին»: Այդ միակ գոլը 75-րդ րոպեին գրանցվեց Նորիկ Հոխոյանի հաշվին:

Մարտի 22-ին կայանալիք 15-րդ տուրի հանդիպումներից հատկանշական են հետեւյալները. «Ցեմենտ»–«Փյունիկ», «Երեւան»–«Շիրակ»:

Մրցաշարային աղյուսակը մարտի 18-ի դրությամբ

	Խ	Հ	Ո	Պ	Գ	Մ
1. Փյունիկ	13	11	2	0	40-2	35
2. Երեւան	14	11	1	2	40-13	34
3. Արարատ	14	10	1	3	35-14	31
4. Շիրակ	13	9	2	2	36-6	29
5. Ցեմենտ	13	8	3	2	25-12	27
6. Կոտայք	13	5	4	4	24-12	19
7. Վան	14	6	0	8	18-24	18
8. Ղարաբաղ	13	4	2	7	14-17	14
9. ՀՄՄ	14	3	1	10	13-37	10
10. Զանգեզուր	13	1	3	9	5-38	6
11. Արաբկիր	14	2	0	12	9-61	6
12. ԲԿՄԱ	14	1	1	12	10-32	4

Ռմբարկուները

Ա. Ավետիսյան «Փյունիկ»	18
Ա. Պետրոսյան «Շիրակ»	10
Ա. Կարապետյան «Երեւան»	8
Հ. Բերբերյան «Երեւան»	8
Տ. Եսայան «Երեւան»	8
Ս. Նիկոլյան «Շիրակ»	7
Ա. Քոչարյան «Արարատ»	7

ՇԱԽՄԱՏ

Կարեն Ասրյանի վստահ ելույթը

Երեւանցի տաղանդավոր շախմատիստ Կարեն Ասրյանը, որի 17 տարին լրանում է առաջիկա ապրիլին, գերազանց է խաղում Կրասնոդարում շարունակվող խոշոր միջազգային մրցաշարում, որը նվիրված է մեր հայրենակից Գեորգի Սեդրակի Սարկիսովի հիշատակին եւ միաժամանակ Ռուսաստանի գավաթի խաղարկության փուլերից մեկն է: Հերթական երեք տուրերում Ասրյանը վաստակեց 2,5 միավոր՝ ոչ-ոքի խաղալով գրոսմայստեր Միխայիլ Կոբալիայի հետ, պարտության մատնելով միջազգային վարպետ Իգոր Զախարեւիչին եւ գրոսմայստեր Միխայիլ Ուլիբինին (բոլորը՝ Ռուսաստան): Վեց տուրից հետո Կարենը 4,5 միավորով երրորդ տեղն է բաժանում երկու ճանաչված գրոսմայստերների՝ վրացանցի Գեորգի Գեորգաձեի եւ ռուսաստանցի Սերգեյ Դոլմատովի հետ: Կես միավոր ավելի ունեն երկու այլ գրոսմայստերներ՝ Ալեքսեյ Ֆյոդորովը (Բելառուս) եւ Պավել Տրեգուբովը (Ռուսաստան): Մրցաշարին մասնակցող հայ մյուս շախմատիստների ցուցանիշներն այսպիսին են. Արա Մինասյան, Աշոտ Նադանյան՝ 3-ական միավոր, Անդրանիկ Մաթիկոզյան՝ 2,5, Արսեն Ստամբուլյան՝ 2, Սամվել Պողոսյան՝ 1,5 միավոր: Յոթերորդ տուրում Կարեն Ասրյանը սեւերով հանդիպելու է ամենաբարձր անհատական գործակից (2645) ունեցող գրոսմայստերի՝ ռուսաստանցի Սերգեյ Ռուբլեւսկու հետ, որը աշխարհի ուժեղագույն շախմատիստների ցուցակում զբաղեցնում է 26-րդ հորիզոնականը:

Գ. Հ.

Ուզբեկ շախմատիստի հաղթանակով

Ֆրանսիայում ավարտվեց «Թուլուզ-97» շախմատի միջազգային մրցաշարը: Ստուգատեսում հաղթող ճանաչվեց ուզբեկ շախմատիստ Ռուսլան Կասիմջանովը: Չպարտվելով ոչ մի պարտիա եւ 9 հնարավորից վաստակելով 7,5 միավոր, Կասիմջանովը անհասանելի դարձավ մրցակիցների համար: Այս հեղինակավոր մրցաշարին, որ անցկացվեց 7-րդ անգամ, մասնակցեցին 80 գրոսմայստերներ:

Մրցասպարեզում պատանի ֆուտբոլիստներն են

Մարտի 15-ին մեկնարկեց Երեւանի մինի ֆուտբոլի պատանեկան մրցաշարը 1985-86 թթ. ծնված ֆուտբոլիստների միջեւ: Այն անցկացվում է Էդուարդ Գրիգորյանի անվան ֆուտբոլի հանրապետական մարզադպրոցի մարզադահլիճում, հայտնում են սպորտվարչության լրատվական ծառայությունից: Պայքարի ոլորտ ներգրավված 10 թիմերը, բաժանվելով 2 ենթախմբի, մրցում են շրջանաձեւ մրցակարգով: Երկու ենթախմբերում էլ առաջատար երկու թիմերը վաստակել են 6-ական միավոր: Առաջին ենթախմբում հաջող են հանդես գալիս մարզիչներ Գագիկ Միրիջանյանի եւ Գեւորգ Ղահրամանյանի սաները, իսկ երկրորդում մրցակցությունից դուրս են Հակոբ Չալիկյանի եւ Գեղամ Հարությունյանի ղեկավարած թիմերը: Եզրափակիչ հանդիպումը կկայանա մարտի 23-ին:

Ծաղկաձորցիները պատրաստ են Հայաստանի առաջնությանը

Սպորտվարչության լրատվական ծառայությունից տեղեկանում ենք, որ ավարտվեց լեռնադահուկային սպորտի Ծաղկաձորի անհատական բաց առաջնությունը, որին մասնակցեցին 50-ից ավելի մարզիկներ: Տղամարդկանց ոլորավայրէջքի մրցումներում հաղթեց Արսեն Հարությունյանը, իսկ հսկա ոլորավայրէջքում՝ Սեյրան Հարությունյանը: Պատանիների միջեւ նույն մրցաձեւերում հաղթեցին Արմեն Սահակյանը (ոլորավայրէջք) եւ Վիգեն Հարությունյանը (հսկա ոլորավայրէջք): Այս մրցումների նպատակն էր համալրել եւ վերջնական տեսքի բերել մարզի հավաքականը, որը մարտի 22-26-ը կմասնակցի Հայաստանի առաջնությանը:

Ռուսաստանում եւս հյուրընկալվեց մեծ ֆուտբոլը

Մեկնարկեց նաեւ ֆուտբոլի Ռուսաստանի առաջնությունը: Մրցաշրջանը Սոչիում բացեցին տեղի «Ժեմչուժինան» եւ երկրի անցյալ տարվա չեմպիոն «Սպարտակը»: Խաղի առաջին իսկ րոպեից հյուրերը ձեռնամուխ եղան սոչիցիների դարպասի պաշարմանը եւ 12-րդ րոպեին հասան հաջողության: Մոսկվացիների կիսապաշտպան Ցիմբալարի անցումից հետո գրոհը եզրափակեց Շեւկոն: Մնացած ժամանակում կողմերը ամեն կերպ փորձում էին փոխել խաղի հաշիվը, սակայն երիտասարդ մոսկվացու գոլն այդպես էլ մնաց միակը: Պետրովսկի պարկում գտնվող «Դինամո» մարզադաշտում կայացավ հավերժ մրցակիցներ ԲԿՄԱ-ի եւ Մոսկվայի «Դինամոյի» մրցավեճը: Բանակայինները ձգտում էին խաղալ սուր կոմբինացիոն ֆուտբոլ, սակայն երբ ԲԿՄԱ-ի երկու վտանգավոր գրոհները հաջողություն չունեցան, դինամոյականները բացեցին հաշիվը: Անկյունայինի խաղարկումն ավարտվեց Գոդեեւի դիպուկ հարվածով: Երկրորդ խաղակեսում բանակայինների փորձերը ետ բերելու կորցրածը, անհաջող ավարտվեցին, իսկ «Դինամոյի» գլխավոր ռմբարկու Օլեգ Տերյոխինը օգտագործելով բանակայինների պաշտպանության սակավաթիվ սխալներից մեկը, վերջնականապես գրեց նրանց պարտությունը՝ 2-0: «Լոկոմոտիվ» մարզադաշտում երկաթուղայինները հյուրընկալել էին Կալինինգրադի «Բալթիկային»: Արդեն 11-րդ րոպեին գրոհելով լայն ճակատով, դաշտի տերերը բացեցին հաշիվը: Մոսկվացիների նորեկ, հարձակվող

Վալերի Յաբլոչկինը գրավեց հյուրերի դարպասը: Դրանից հետո էլ «Լոկոմոտիվը» տարածքային առավելություն ուներ: Երկրորդ խաղակեսի առաջին րոպեին երկաթուղայիններն անակնկալի եկան, երբ Վալերի Բարանովը հավասարեցրեց հաշիվը՝ 1-1: «Ալանիան» անհյուրընկալ վարվեց «Կամազի» հետ, ջախջախելով չելնիցիներին՝ 5-0: Հեթ-տրիկի հեղինակ դարձավ Իվան Գեցկոն, որը Վալերի Գազաեւի ամենաարժեքավոր ձեռքբերումն է: Մյուս հանդիպումներում գրանցվեցին հետեւյալ հաշիվները. «Ռոստով»–«Չեռնոմորեց» (Նովոռոսիյսկ)՝ 1-1, «Լոկոմոտիվ» (Նիժնի Նովգորոդ)–«Կռիլյա սովետով» (Սամարա)՝ 0-1:

Եվրոպական հավաքականները նախապատրաստվում են

Նախապատրաստվելով ֆուտբոլի աշխարհի առաջնության ընտրական մրցաշարի հանդիպումներին, հին աշխարհամասի մի շարք ընտրանիներ ընկերական խաղեր անցկացրեցին: Բելգրադում կայացած Հարավսլավիայի եւ Ռուսաստանի հավաքականների մրցամարտն ավարտվեց 0-0 հաշվով: Բուլղարիայի ֆուտբոլիստները Սոֆիայում 0-1 հաշվով զիջեցին Սլովակիայի հավաքականին: Նույն հաշվով իսրայելցիները պարտվեցին [illegible]դիայի թիմից: Եվրոպայի փոխչեմպիոն Չեխիայի թիմը 2-1 հաշվով առավելության հասավ Լեհաստանի ազգային ընտրանու նկատմամբ:

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Օրվա հետքերով

ԵՐԵՎԱՆ

Ապահովագրական բժշկություն. Տարեկան 100 դոլար եւ այլեւս ոչ մի վճարում

Առողջապահության նախարարության մշակած ծրագիրը, որն արդեն երկու շաբաթ ներկայացվել է ՀՀ կառավարությանը եւ հավանություն ստացել, վաղուց էր մշակված, եւ քանի ամիս է՝ չեն դադարում խոսակցությունները, որ ապահովագրական բժշկությունը չի հաստատվում։ Վ. Միխայելյանի անվան վիրաբուժության ինստիտուտը փորձում է Հայաստանում ապահովագրական բժշկության ներմուծման առաջնեկը դառնալ։ Գործունեության նոր ոլորտի մեկնակետին նրանք հանդիպման էին հրավիրել լրագրողների, կամենալով հանրությանը ներկայացնել՝ ինչ ասել է ապահովագրական բժշկություն։ Ինստիտուտի տնօրեն Հ. Թամազյանը հայտնեց, որ վեց ամսվա փորձարկումներից հետո կազմվել է մասնագետների խումբ, որոնք այսուհետ իրենց ուսերին կվերցնեն նոր աշխատաձեւի պատասխանատվությունը։ Ապահովագրական վկայագիրը, որը կարող է ձեռք բերել 100 դոլար վճարող ցանկացած ոք, մեկ տարվա ընթացքում թույլ կտա օգտվել ինստիտուտի բոլոր կարգի ծառայություններից։ Բացառությամբ օրգանների փոխպատվաստման եւ աչքի վիրահատությունների, բազմաճյուղ վիրաբուժական կլինիկայում կատարվելու են բոլոր կարգի վիրահատություններ։ Վիրաբուժության ինստիտուտը երաշխավորում է բարձր որակավորման բժշկական օգնություն, որի ընթացքում կիրառվելու են համաշխարհային բժշկական տեխնիկայի առաջնակարգ միկրոսկոպիկ, լազերային, օպտիկական սարքավորումներ։ Հետազոտումը, ախտորոշումը, բազմակողմանի բուժումը, անհրաժեշտ դեղորայքով ապահովումը, մնացյալ բոլոր ծախսերը ներառված են ապահովագրական գումարի մեջ եւ դրանից դուրս որեւէ վճարում բացառված է։ Պարոն Թամազյանն ասաց, որ արվել են բոլոր հաշվարկները եւ համաձայնեցվել աշխատակազմի հետ, որը կստանան աշխատավարձ այն չափով, որչափ բավարար է իր իսկ հայտարարությամբ։ Դա առաջին նպաստը կլինի, որ բժիշկը դադարի կաշառակեր լինել։ Միաժամանակ թե՛ ինստիտուտի, թե՛ այլ հիվանդանոցների լավագույն վիրաբույժներին հնարավորություն է տրվում ապահովագրական վկայագրերի համապատասխան քանակ գնելով անհատապես օգտագործել ինստիտուտի մահճակալների 5-10 տոկոսը՝ ընդունելով այն հիվանդներին, որոնք նախընտրում են բուժվել տվյալ մասնագետի մոտ եւ առավելագույնս գնահատել նրա աշխատանքը։

Նախորդ կես տարվա փորձի մասին խոսելով, պարոն Թամազյանն ասաց, որ աշխատանքից հեռացվել են բոլոր նրանք, ովքեր փորձել են հիվանդից լրացուցիչ գումար վերցնել։ Վստահ լինելով, որ հետագայում նման թյուրիմացությունները գրեթե անհավանական են, այնուամենայնիվ ահազանգերի դեպքում կստեղծվի պատժիչ խումբ ՆԳ ծառայակիցներից։

Վիրաբուժության ինստիտուտ տարեկան դիմում են 10-12 հազար մարդ։ Վիրահատվում են 3-5 հազարը։ Գլխավոր բժշկի հավաստիացմամբ, ամսական 1000 հոգու ապահովագրվելու դեպքում, ինստիտուտը կարող է սպասարկել 10 հազար հիվանդի, որից 3-5 հազարին անվճար։ Ինստիտուտում կա 13 վիրահատարան, որոնցից յուրաքանչյուրում ամեն օր հնարավոր է կատարել 10 վիրահատություն։ Մինչդեռ ողջ Երեւանում օրական կատարվում է 50-60 վիրահատություն։ Ապահովագրական բժշկության ճանապարհին ոտք դնելը նպատակ է հետապնդում ինքնուրույնություն ձեռք բերել եւ հույս չդնել պետբյուջեի վրա։ Սեփականաշնորհվող ինստիտուտը պատրաստ է բուժել նաեւ պետպատվերով հիվանդների, որոնց համար նախարարությունը կվճարի պետականորեն սահմանված գումարը։ Մեր հարցին, արդյոք բյուջետային հատկացումները կհավասարակշռե՞ն բուժվող հիվանդների քանակին, պատասխան տրվեց, որ առողջապահության նախարարության նոր ծրագրի համաձայն անվճար բուժօգնություն կարող են ստանալ մինչեւ 7 տարեկան երեխաները, որոնք իրենց հաճախորդների թվում չեն («չնայած տարեկան 5 հոգու կարող ենք ձրի բուժել»), իսկ սոցիալապես անապահով խավերի սահմանները դեռ հստակ գծորոշված չեն։ Համենայն դեպս, սոցիալական ապահովության եւ պաշտպանության նախարարությունները կարող են ապահովագրական վկայագրեր գնել եւ հատկացնել իրենց հովանու տակ գտնվողներին։

Վկայագրի գնորդները հաջորդ անգամ նորը ձեռք կբերեն զեղչ գնով, եւ այդպես շարունակաբար։ Եթե վկայագիրը առիթ չի լինում օգտագործելու, գնորդը կարող է փոխանցել իր հարազատներից որեւէ մեկին, հայտնելով այդ մասին ինստիտուտին, ուր համակարգչի մեջ կկատարվեն համապատասխան փոփոխություններ։ Վկայագրի գինը, ըստ տնօրենի, գնալով ավելի մատչելի պետք է դառնա, քանի որ լայն զանգվածների ընդգրկումը կստեղծի ֆինանսական ամուր հիմք։

Թե ինչու մինչեւ հիմա նմանօրինակ ձեռնարկումներ չեն եղել, բացատրվեց նրանով, որ բոլորը փորձել են հանդես գալ միայն միջնորդի դերում։ Բայց երաշխիք պետք է լինես ինքդ։ Ինստիտուտն այդ հնարավորությունները ունի։ Ոլորտի հաջողության վստահությամբ նրանք պատրաստ են լրագրողներին ներկայանալ հաջորդ փուլերում։

ԱՆՈՒՇ ԳԱԼՍՏՅԱՆ

ՍԻԱՄԱՆԹՈՅԻՆ ՆՎԻՐՎԱԾ ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՅԹ

Ֆրանսիայի Սիամանթո միության եւ Երեւանի թիվ 162 Սիամանթոյի անվան դպրոց-վարժարանի նախաձեռնությամբ ս. թ. ապրիլի 21-26-ը վարժարանում անցկացվելու են Սիամանթոյական օրեր, որի շրջանակներում նախատեսվում է նաեւ մրցույթ-մրցանակաբաշխության անցկացում։

- Սիամանթոյի կյանքի եւ ստեղծագործության վերաբերյալ՝ շարադրությունների,
- Սիամանթոյի բանաստեղծությունների ասմունքի։

Մրցույթին կարող են մասնակցել Երեւանի միջնակարգ ուսումնական հաստատությունների 8-10-րդ դասարանի աշակերտները։

Հաղթողների համար սահմանվում են դրամական մրցանակներ.

լավագույն շարադրությունների համար՝

մեկ առաջին մրցանակ	20000 դրամ,
երկու երկրորդ մրցանակ	15000-ական դրամ,
երկու երրորդ մրցանակ	10000-ական դրամ.

լավագույն արտասանության համար՝

մեկ առաջին մրցանակ	20000 դրամ,
երկու երկրորդ մրցանակ	15000-ական դրամ,
երկու երրորդ մրցանակ	10000-ական դրամ։

Սահմանված են նաեւ դրամական պարգեւներ մրցույթում հաղթած աշակերտների ուսուցիչների համար։

Սիամանթոյական օրերի ընթացքում պատանի նկարիչները սիամանթոյական թեմաներով իրենց աշխատանքները կարող են ցուցադրել դպրոց-վարժարանում։ Լավագույն նկարների հեղինակները կպարգեւատրվեն խրախուսական մրցանակներով։

Մրցույթին մասնակցելու համար հայտերը ընդունվում են մինչեւ ապրիլի 15-ը, Սիամանթոյի անվան դպրոց-վարժարանում։

Հասցեն ՀԱ զանգված Ա-2 թաղ. Զորավար Անդրանիկի 4։

Մանրամասն տեղեկությունների համար զանգահարել 72-82-10, 72-80-61, 58-25-11 հեռախոսահամարներով։

ՖՐԱՆՍԻԱՅԻ ՍԻԱՄԱՆԹՈ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆԻ ՍԻԱՄԱՆԹՈՅԻ ԱՆՎԱՆ ԴՊՐՈՑ-ՎԱՐԺԱՐԱՆ

«ԱՅԱՔՍ»
ՖԻՐՄԱՆ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒՄ Է
ՁԵԶ ՀԱՄԱՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼ
Ամեն երկուշաբթի տուրիստական ուղեւորություն
ՀԱԼԵՊ-ԲԵՅՐՈՒԹ
հաճելի ճամփորդություն,
շահավետ առեւտուր արեւելյան հարուստ շուկայում
Երկու շաբաթը մեկ անգամ կանոնավոր ուղիղ չվերթ
ԵՐԵՎԱՆ-ԼԱՌՆԱԿԱ (ԿԻՊՐՈՍ)
Հրաշալի Միջերկրական ծովափ
Բարձրակարգ հյուրանոցներ բոլոր հարմարություններով
Կազմակերպվում է ավիատոմսերի վաճառք ԱՊՀ եւ բոլոր ուղղություններով։
ԵՐԵՎԱՆ, ՊՈՒՇԿԻՆԻ Փ. 43/ա ՀԵՌ. 538845, 531573

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է
Առանձնատուն, 80 քառ. մ նկուղ-ավտոտնակով եւ երկու բնակելի հարկով (առանց ներքին հարդարանքի), «Զվարթնոց» կինոթատրոնի մոտակայքում (Մոնումենտ)։ Կա նաեւ մրգատու ծառերով փոքրիկ այգի։
Զանգահարել՝ 27 22 57 ժամը 10-16, 58 33 26 ժամը 18-23

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է
2 սենյականոց սեփական տուն Ներքին Շենգավիթ թաղամասում, կից հողամասում ունի նաեւ առանձին կառուցված տան հիմքեր։
Հեռ. 48-91-64

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է
3 սենյականոց բնակարան Նորքի 5-րդ զանգվածում, շ. 17, բն. 9
հեռ.՝ 64-88-85 63-03-47

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է
■ 3 սենյականոց բնակարան 5 հարկանի քարե շենքի 5-րդ հարկում, 70/50 քմ, ավտոտնակով։ Յաշչյա Քոչար 23 (նախկին Չեկի խանութի մոտ)։
Հեռախոս՝ 22-42-68

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է
3 սենյականոց բնակարան, ավտոտնակով, Վրացական փողոցում։
ՀԵՌ. 25-11-87, 58-18-41

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է
Զիլ-130 մակնիշի ավտոցիստեռն (ջրող եւ ձյուն մաքրող)։
Հեռախոս՝ 35-12-60

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է
2 սենյականոց բնակարան 5 հարկանի քարե շենքի 2-րդ հարկում, ավտոտնակով։
Դեմիրճյան 17 շենք։
Հեռախոս՝ 52-38-84

ՑԱՎԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

Իվետա, Կարեն, Լիանա, Սուրեն Բաբայանները խորը կսկիծով հայտնում են սիրելի ամուսնու, հոր, պապիկի՝

ՍՈՒՐԵՆ ԱՆԱՆԻ ԲԱԲԱՅԱՆԻ

վաղաժամ մահը։

Յուղարկավորությունը տեղի կունենա մարտի 18-ին, ժամը 15-ին Բայրոնի 12 տան 58 բնակարանից։

ARMEXPO
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍԻՆ...
ԴԱ ՁԵՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԻՄԻՋՆ Է
Ցուցահանդեսների «Արմէքսպո» կենտրոնը (նախկին ԺՏՆՑ) մայիսի 22-ից հունիսի 1-ը կազմակերպում է Ձեր մասնակցությունը Կիպրոսի միջազգային 22-րդ ցուցահանդեսին։
Ցուցահանդեսի թեման է. լայն սպառման ապրանքներ։
Ձեզ կընձեռվի ձեր արտադրանքը համաշխարհային շուկայում ներկայացնելու, արտասահմանի գործարար շրջաններում շփվելու եւ Հայաստանում ներմուծումը զարգացնելու համար նոր զուգընկերներ ձեռք բերելու գերազանց հնարավորություն։
Պայմաններին ծանոթանալու համար դիմեցեք մեզ։
Ձեր տրամադրության տակ է «Արմէքսպո» կենտրոնը, Երեւան, Չիրաքի 43։
Հեռ.՝ 56.31.32, ֆաքս՝ 151.921(AT&T)

«ՍՓՅՈՒՌ» ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ - ԱՆՎՃԱՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ԳՈՐԾՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿԻ ԵՎ ՊԱՀԱՆՋԱՐԿԻ ՄԱՍԻՆ ՀԵՌԱԽՈՍՎ. 589167, 581351

«Պարբերական» հրատարակչութեան տպարան, Երեւան-23, Արշակունեաց 2. Գրանցման թիւ 65. Դասիչ 69149. Պատուէր 539. Տպաքանակը՝ 3000. Ստորագրուած է տպագրութեան՝ 17. 03. 1997. Գինը 100 դրամ

digitised by A.R.A.R.@